ΕΤΟΣ ΣΤ' — 1903 ✠ ΑΡ. 6 ✠ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

«Ἡ παιδεία τῶν νέων δὲν εἶναι ἔργον πλινθουργίας, »μήτε οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ μεταβάλλωνται εἰς ἐρ»γοδιώκτας μαστιγοφόρους, παρομοίους τῶν ἐργοδιω»κτῶν τοῦ Φαραώ· εἶναι ἔργον ἡμερώσεως, χρηστοηθείας »καὶ ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν πῶς δύνανται νὰ παραδώσωσιν »εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, ἐὰν δίδωσιν εἰς »αὐτοὺς καθημερινὰ παραδείγματα τοῦ ἀγριωτάτου πά»θους τῆς ὀργῆς;».

(Κοραῆ. Προλεγομ. Αὐτοσχ. πτοχ. περὶ Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης σελ. 129. Ἔκδοσις 1815).

Τοὺς σοφοὺς τούτους λόγους τοῦ μεγίστου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων διδασκάλου, τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ, κρίνομεν καλὸν νὰ προτάξωμεν τῆς διατριβῆς τοῦ ὀξυδερκοῦς παρατηρητοῦ τῶν σχολικῶν πραγμάτων Anton Weis - Ulmenried, τῆς ὁποίας μετάφρασιν ἀρχόμεθα δημοσιεύοντες σήμερον ἐν τῇ «Ἐθνικῇ Ἀγωγῇ», τὸ μὲν διότι περιλαμβάνουσιν ἐν ὀλίγοις οὐσιῶδες μέρος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πραγματείας, τὸ δὲ καὶ διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀφιερώσωμεν τὸ πρῶτον ἡμῶν δημοσίευμα εἰς τὴν μνήμην ἀνδρὸς Ἕλληνος, ὅστις ὁλόκληρον τὸν βίον αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους του κατατρίψας, ὥσπερ καὶ ἄλλων σπουδῶν, οὕτω καὶ τῶν παιδαγωγικῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ διὰ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας ὁ πρῶτος ἱεροφάντης.

Αἱ πολλαὶ καὶ εὐστοχώταται τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς παρατηρήσεις καὶ αἱ πρὸς τοὺς διδασκάλους ὑποθῆκαι, ἃς ἐγκατέσπειρεν ἐν τοῖς προλεγομένοις αὐτοῦ ἰδίᾳ, παρέχουσι τοῖς διδασκάλοις τῆς Πατρίδος ἄριστον πλειστάκις ὁδηγὸν οὐ μόνον τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς σχέσεως αὐτῶν, περὶ ἧς καὶ ὁ κ. Anton Weis συστηματικῶς ἐν τῇ προκειμένῃ διατριβῇ διαλαμβάνει, ἀλλὰ καὶ τῆς μεθόδου, ἣν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἄλλων μὲν μαθημάτων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ μαθήματος τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης.

Ὅπως δ' ὁ μελετῶν τὰς τοιαύτας ὑποθήκας τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ δὲν ἀπορεῖ, πῶς οἱ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος διδάσκαλοι τοῦ Γένους ἡμῶν παρεσκεύασαν τὴν παλιγγενεσίαν τῆς ἡμετέρας Πατρίδος, οὕτω καὶ ὁ διεξερχόμενος τὴν προκειμένην διατριβὴν τοῦ Γερμανοῦ διδασκάλου θὰ κατανοήσῃ τὴν βαθεῖαν καὶ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας διδακτικωτάτην ἔννοιαν, ἣν περιέχει τὸ λεχθὲν ὅτι κατὰ τὸ 1870 οὐχὶ ὁ Γερμανικὸς στρατός, ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ δημοδιδάσκαλοι ἐνίκησαν τοὺς Γαλλικοὺς λεγεῶνας.

Ζ. Δ. Ζ.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΗΣ

ΥΠΟ ANTON WEIS ULMENRIED

[Μετάφρασις Ζήση Δ. Ζαμάνη].

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐχὶ ἀδίκως δύναταί τις νὰ μεμφθῇ τὸν αἰῶνα ἡμῶν ὡς καθ' ὑπερβολὴν κριτικόν, ὡς μεθ' ὑπερβολικῆς ἐπιμονῆς καὶ εὐχαριστήσεως περὶ τὴν κριτικὴν ἀσχολούμενον· ὡς πρὸς τὴν κριτικὴν δ' ὅμως, ἣν ἐξασκεῖ τὸ ἄτομον ἐφ' ἑαυτοῦ, ὡς πρὸς τὴν κριτικὴν δηλ. τοῦ ἰδίου Ἐγώ, δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό· περὶ αὐτὴν δὲν ἀσχολεῖταί τις ἀσμένως· τοῦτο δὲ, διότι ἡ κριτικὴ αὕτη δὲν φαίνεται τοσοῦτον εὐάρεστος, πολλάκις δὲ εἶναι ὀδυνηροτάτη. Καὶ ὅμως ὅσῳ μεῖζονος εὐθύνης, ὅσῳ δυσχερέστερον εἶναι τὸ βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα ἑνὸς ἀνθρώπου, τόσῳ μεῖζον ἐνδιαφέρον ὀφείλει οὗτος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πρὸς ἐξάσκησιν τῆς κριτικῆς τοῦ ἰδίου Ἐγὼ νὰ δεικνύῃ, ἵνα γνωρίσῃ καλῶς τὰς ἰδίας ἐλλείψεις, ὅπως αὗται ἐν ταῖς διαφόροις σκέψεσι, λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ ἐκδηλοῦνται.

Πόσον ἄρα ἀναγκαία καθίσταται μία τοιαύτη κατὰ καιροὺς γιγνομένη κριτικὴ δι' ἕνα διδάσκαλον καὶ παιδαγωγόν! Τὸ διὰ τῆς αὐτοκρισίας κερδαινόμενον γνῶθι σαυτὸν εἶναι ἀπαραίτητον πρὸς τὴν ἰδίαν ἠθικὴν βελτίωσιν καὶ τελειοποίησιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐπαγγέλματι τοῦ διδασκάλου τὰ ὠθοῦντα καὶ ἀναγκάζοντα αὐτὸν εἰς παραμέλησιν τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ ἰδίου Ἐγώ· εἶναι δηλαδὴ καθ' ὑπερβολὴν καὶ διαρκῶς περὶ τὴν κριτικὴν τῶν ἄλλων προσώπων ἐνησχολημένος· ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο, ὡς καὶ ἡ περίπτωσις, ὅτι ὁ διδάσκαλος ἵσταται πρὸ τῶν μαθητῶν του ὡς ἀντιπρόσωπος τρόπον τινὰ παντός, ὅ,τι ὑπάρχει εὐγενὲς καὶ μέγα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὀφείλει νὰ ὑπομιμνήσκῃ αὐτὸν τὴν ὡς οἷόν τε ἀδιαλείπτον ἑαυτοῦ ἐξέτασιν.

Συναντᾷ τις ἐνίοτε ἀνθρώπους, οἵτινες λόγου γενομένου περὶ τῶν σχολικῶν των ἐτῶν ἐκδηλοῦσι ποιάν τινα πικρίαν, συχνάκις μάλιστα καταφανῆ τινα ἐχθρικὴν διάθεσιν κατὰ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, εἰς ὃ ἐφοίτησαν, ἢ τοὐλάχιστον κατὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου μέλους τοῦ διδάσκοντος ἐν αὐτῷ προσωπικοῦ. Τοῦτο εἶναι πάντως λίαν λυπηρὸν φαινόμενον. Ποῦ ἄρά γε δύναται νὰ ζητηθῇ ἡ αἰτία του;

Ἐν πρώτοις βεβαίως εἰς τοῦτο, ὅτι δηλ. ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος δὲν ἐξεπλήρου κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ φοιτήσεώς του τὰς ἀπαιτήσεις, ἃς ὀφείλει νὰ προβάλλῃ πρὸς τοὺς μαθητάς του ἕκαστον ἐκπαιδευτήριον. Ὑπῆρξε πάντως ὀκνηρός, προσέπταισεν οὕτως ἢ ἄλλως εἰς τὴν ἰσχύουσαν ἐν τῷ ἐκπαιδευτηρίῳ τάξιν. Τούτων ἕνεκα τὸ ἐκπαιδευτήριον δυσηρεστήθη κατ' αὐτοῦ, ἀπηύθυνεν αὐτῷ δυσάρεστόν τινα λέξιν, ὑπῆρξαν δὲ καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς καὶ ποινήν τινα αὐτῷ ἐπέβαλεν· ἀλλὰ διὰ ταῦτα καὶ οὗτος δυσηρεστήθη κατὰ τοῦ σχολείου, καὶ ἡ ἀμοιβαία αὕτη δυσαρέσκεια ἀνεπτύχθη σὺν τῷ

χρόνῳ εἰς πικρίαν καὶ μῖσος,* συνοισθήματα συνοδεύοντα τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἄτομον δι' ὅλου τοῦ μετὰ ταῦτα βίου του. — Πικρίαν καὶ μῖσος κατὰ τοῦ καθιδρύματος, ὅπερ ἐν τούτοις ἠθέλησε τὸ καλὸν αὐτοῦ, ὅπερ μετέδωκεν αὐτῷ ὠφελίμους γνώσεις καὶ συνετέλεσε κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἡ αἰτία τῆς κατὰ τοῦ σχολείου ἐχθρικῆς διαθέσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προσώπου κεῖται ἐν τῇ ἀμελείᾳ καὶ φυγοπονίᾳ αὐτοῦ ὡς μαθητοῦ.

Αὕτη ἡ ἑρμηνεία τοῦ μνημονευθέντος λυπηροῦ φαινομένου δύναται ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἔχῃ τὴν δικαιολογίαν της. Ἀλλ' ἐν πλείσταις περιστάσεσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φαινόμενον δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς μόνον αἰτίας. Συχνάκις δι' ἀκριβοῦς ἐρεύνης ἀποδείκνυται, ὅτι ἡ ἀντιπάθεια δὲν διευθύνεται κατὰ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου, ἀλλὰ καθ' ἑνὸς ἢ πλειόνων αὐτοῦ διδασκάλων. Τὸ αὐτὸ δηλαδὴ πρόσωπον δύναται νὰ τρέφῃ μέγαν σεβασμὸν πρὸς ἄλλους τοῦ αὐτοῦ ἐκπαιδευτηρίου διδασκάλους καὶ νὰ ὁμιλῇ περὶ τῶν τρόπων των μετὰ θερμῆς ἐκτιμήσεως καὶ συμπαθείας. Μόνον δ' ἡ σχέσις πρὸς ἕνα τινὰ διδάσκαλον, ὅστις ἐπεσύρεν ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν ἀντιπαθειαν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προσώπου, ἦτο τοσοῦτον τεταμένη, ὥστε τοῦτο ἀσυναισθήτως, τοὐλάχιστον ἔν τινι μετρῳ, μετεβίβασεν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τὴν δυσμένειάν του.

Ποῦ λοιπὸν δύναται νὰ κεῖται ἡ ἑτέρα αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου; Ἀναμφιβόλως δύναται νὰ ζητηθῇ παρ' αὐτῷ τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος διδασκάλῳ, ἐν τοῖς πρὸς τοὺς μαθητὰς τρόποις του.

Ἀφ' οὗ οἱ διδάσκαλοι εἶναι ἄνθρωποι, ἕπεται ἀναγκαίως ὅτι δὲν εἶναι ἀλάθητοι καὶ ἀναμάρτητοι. Τὸ ἐπάγγελμα προβάλλει αὐτοῖς μεγάλας ἀξιώσεις, ἀκριβῶς ὡς πρὸς τὴν προσωπικοτητά των. Ἑκατοντάδες βλεμμάτων ἀκολουθοῦσιν ἀδιαλείπτως πάσας τας κινήσεις των, καὶ ταῦτα τὰ βλέμματα εἶναι ὀξέα, εἶναι διορατικά. Ἐξετάζουσιν, ἐξάγουσι συμπεράσματα. Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἐπιφερόμεναι ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων «ἐξετάσεων» ἢ κατόπιν αὐτῶν παρὰ τῆς νεολαίας εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὔστοχοι καὶ ὀρθαί.

Εἶναι ὅλως ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα κατάλογον οὕτω εἰπεῖν ἁμαρτημάτων τῶν διδασκάλων, ἀλλ' ὅμως δύναται νὰ ἐπιτραπῇ νὰ ὁμιλήσωμεν ἅπαξ καὶ παρρησίᾳ περὶ τῆς σχέσεως τοῦ διδασκάλου πρὸς τοὺς μαθητάς του, ἵνα ὑποδείξωμεν τὸ μὲν ὁποία αὕτη ἡ σχέσις ὀφείλει νὰ εἶναι, τὸ δὲ ὅτι ἐνίοτε δὲν εἶναι τοιαύτη, ὁποία ὤφειλε νὰ εἶναι.

Εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα οὐδεὶς ὀφείλει νὰ ἀφιερωθῇ, ὅστις δὲν διαθερμαίνεται ὑπὸ μεγάλης πρὸς τὴν νεολαίαν ἀγάπης.

Αὕτη ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος πρὸς ἐπιτευξιν ἐν βαθυτέρᾳ ἐννοίᾳ καρποφόρου τινος ἐργασίας ἐν τῇ σχολικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἡ νεολαία ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀγάπης ἐν βαθμῷ ἔτι ὑψηλοτέρῳ ἐκείνου, καθ' ὃν τὸ φυτὸν τοῦ ἀγροῦ ἔχει ἀνάγκην βροχῆς καὶ ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἵνα εὐδοκιμήσῃ καὶ κανονικῶς ἀναπτυχθῇ. «Τὸ παιδίον εἶναι βι»βλίον, ἐξ οὗ ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς ὃ ὀφείλομεν »νὰ γράφωμεν. Ὀφθαλμοὶ ἀδιάφοροι οὐδὲν ἐν »τοῖς παιδίοις ἀξιοπαρατήρητον βλέπουσι, μόλις »δὲ πλησιάσῃ τις πρὸς αὐτὰ μετὰ τῆς θερμῆς »πνοῆς τῆς ἀγάπης, ἀμέσως προβαίνουσι τὰ ση»μεῖα, ἅτινα πολλάκις ἡμᾶς ἐκπλήττουσιν, ἐν»θουσιάζουσιν ἢ τρομάζουσι. Καὶ κατὰ μέγα μέ»ρος εἰς ἡμᾶς ἀπόκειται ποῖα σημεῖα νὰ προκα»λέσωμεν (τὰ ἐκπλήττοντα ἡμᾶς, τὰ ἐνθουσιά»ζοντα ἢ τὰ τρομάζοντα) λέγει ὁ P. Rosegger »(Schriften des Waldschulmeisters)».

Ἐκ τοῦ κόσμου τῆς οἰκίας, ἔνθα θερμαίνει ἡ τῶν γονέων ἀγάπη, εἰσέρχεται τὸ νεαρὸν ἀνθρώπινον πλάσμα εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀνατεθραμμένον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ἀγάπης, θέλει καὶ ἐν τῷ νέῳ περιβάλλοντι νὰ ἀναπνεῦ τοιαύτην. Ἂν ἐν τούτῳ ἀπατηθῇ, ἂν ὁ ψυχρὸς τῆς ἀδιαφορίας ἄνεμος πνεῦ κατ' αὐτοῦ ἐκ μέρους ἐκείνων, πρὸς οὓς ἀποβλέπει ὡς πρὸς ἡγέτας καὶ παιδαγωγούς του, — τότε μαραίνεται, ῥικνοῦται τρόπον τινὰ ἡ καρδία· τότε συνδέεται ἀδιαλείπτως ἡ ἔννοια τοῦ σχολείου πρὸς τὸ συναίσθημα τῆς ἀποστροφῆς καὶ ἀηδίας· τότε λαμβάνει τὸ σχολεῖον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ παιδίου τὴν μορφὴν εἱρκτῆς· ἡ ἐργασία καθίσταται βαρεῖα, φορτική, καὶ ἐφ' ὅλου τοῦ σχολικοῦ χρόνου ἐπικρατεῖ καί, οὕτως εἰπεῖν, κατασκηνεῖ καὶ ἐφαπλοῦται ἓν εἶδος ὑγρᾶς, ψυχρᾶς ὀμίχλης.

Ἐλέχθη, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ πατρικοῦ οἴκου κυριαρχεῖ ἡ ἀγάπη. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ πατρικοὶ οἶκοι — ἂν αὐτοὶ ἐν γένει εἶναι ἄξιοι τοῦ ὀνόματος τούτου, — ἐν οἷς ἡ ἀγάπη εἶναι ἐσβεσμένη, ἂν τυχὸν καθόλου αὕτη ὑπῆρξε. Καὶ ὑπάρχουσι παιδία, ἅτινα ἐν τῷ οὕτω καλουμένῳ οἴκῳ αὐτῶν οὐδέποτε ἐδοκίμασαν ἀγάπην, οὐδέποτε συνησθάνθησαν τὸ θερμαῖνον συναίσθημα, ὅπερ ἡ ἀγάπη προκαλεῖ. Ταῦτα τὰ ἀξιολύπητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πλάσματα ἔχουσιν ἐν τῷ σχολείῳ ἀνάγκην τῆς ἀγάπης ἐν ἔτι μείζονι βαθμῷ ἢ ἄλλα παιδία. Ἂν μὴ καὶ ἐνταῦθα λάβωσι πεῖραν τῆς ἀγάπης, τότε ὑπάρχει κίνδυνος, μήπως μηδέποτε πλέον παράσχῃ αὐτοῖς ὁ βίος τοιαύτην, καὶ ἂν τυχὸν τοῦτο ἤθελε συμβῇ, τότε ὑπάρχει εἷς ἄλλος κίνδυνος, ὁ ἑξῆς: μήπως δὲν θὰ εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ θερμανθῶσι διὰ τοῦ πυρὸς τῆς ἀγάπης, μήπως δὲν θὰ εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ἐννοήσωσι καὶ ἐκτιμήσωσιν αὐτήν. Παιδίον ἀναπτυσσόμενον ἄνευ ἀγάπης γίνεται οὕτως ἢ ἄλλως πλάσμα πικρίας καὶ θλίψεως ἐμπεπλησμένον.

Ἀγάπην ἄρα πρὸς τὴν νεολαίαν ὀφείλει ὁ διδάσκαλος νὰ ἔχῃ· διότι μόνον τότε ἡ μετὰ τῆς νεολαίας ἐργασία καθίσταται δι' αὐτὸν χαρὰ καὶ ἀπόλαυσις, μόνον τότε ἡ ἐργασία αὕτη καθίσταται εὐχερὴς καὶ εὐχάριστος. Τῆς ἀγάπης ταύτης μὴ ὑπαρχούσης, ὁ διδάσκαλος καταπίπτει εἴς τινα μᾶλλον ἢ ἧττον μηχανικῶς παραδίδοντα μαθήματα (stundengeber). Καὶ ἴσως μὲν δύναται οὗτος ἐπί τινα ἔτι χρόνον νὰ τρέφῃ ἐνδιαφέρον τι πρὸς τὴν διδασκομένην ὕλην· ἂν δ' ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο μὴ ἐκτείνηται καὶ ἐπ' ἐκείνων, πρὸς οὓς αὐτὸς ὀφείλει νὰ μεταδίδῃ γνώσεις, ψυχραίνεται μετ' ὀλίγον καὶ τὸ δι' αὐτὴν τὴν διδασκομένην ὕλην ἐνδιαφέρον.

Ὅταν ὁ διδάσκαλος διαθερμαίνηται ὑπὸ τῆς ὀρθῆς πρὸς τὴν νεολαίαν ἀγάπης, τότε συνήθως κέκτηται καὶ τὴν ὀρθὴν περὶ τῆς νεολαίας ἀντίληψιν καὶ ἔννοιαν· διότι ἡ ἀγάπη ἢ μᾶλλον ὁ ἀγαπῶν εἶναι ὀξυδερκὴς καὶ εὐαίσθητος. *Τὸ δ' ἐννοεῖν τὴν νεολαίαν εἶναι λίαν σπουδαῖος παράγων πρὸς τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν ἡμῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν καὶ προσήκοντα τρόπον.*

Ἡ νεολαία ἀγαπᾷ τὴν χαρὰν καὶ ἐν τούτῳ οὐδὲν ποσῶς κεῖται τὸ κακόν. Ἂς ἀφήνωμεν λοιπὸν τὰς τρυφερὰς τῶν μαθητῶν καρδίας νὰ ἐνισχύωνται ἐν τῇ παιδικῇ ζωηρότητι καὶ εὐθυμίᾳ, ἃς ἀφήνωμεν αὐτὰς νὰ θερμαίνωνται ἐν τῇ πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὸν Θεὸν πίστει· διότι ταύτην τὴν θερμότητα καὶ ταύτην τὴν ἰσχὺν θὰ δύνανται νὰ μεταχειρισθῶσιν, ἂν ποτέ τι δυστύχημα συμβῇ αὐτοῖς ἐν τῷ βίῳ. Ἡ ἀτομικὴ ἡμῶν περὶ τοῦ κόσμου θεωρία δὲν δύναται πολὺ νὰ μεταβληθῇ· ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν ἐξῳκειώθη οὕτως εἰπεῖν πρὸς τὰ δίοπτρά του, εἴτε τὴν θεωρίαν τῆς ἀπαισιοδοξίας εἴτε τὴν θεωρίαν τῆς αἰσιοδοξίας παρέχουσιν αὐτῷ ταῦτα. Τὸ παιδίον δ' ὅμως προσβλέπει διὰ ζωηρῶν ὀφθαλμῶν τὸν κόσμον, καὶ ἀτενίζει πρὸς ἡμᾶς ἐρωτῶν. Ποίαν περὶ τοῦ κόσμου θεωρίαν θὰ προσφέρωμεν αὐτῷ; Τὴν θεωρίαν τῆς αἰσιοδοξίας ἢ τὴν τῆς ἀπαισιοδοξίας; τὴν μεγεθύνουσαν ἢ τὴν σμικρύνουσαν τὰ πάντα;

Εἰς εὕρεσιν τέρψεως ἐν τῇ ἐργασίᾳ, εἰς ἐργασίαν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐθυμίας γιγνομένην, εἰς ταῦτα ὀφείλομεν κατ' ἀνάγκην τὸ ἐν τῇ σχολῇ κινούμενον στῖφος νὰ ὁδηγῶμεν. Εἷς γογγυστικὸς καὶ δύστροπος διδάσκαλος φυγαδεύει διὰ τῶν σκυθρωπασμῶν καὶ τῆς τραχείας καὶ ἀποτόμου ὁμιλίας τὴν χαρὰν καὶ εὐθυμίαν ἐκ τῆς σχολικῆς παραδόσεως. Μόλις ὁ τοιοῦτος διδάσκαλος καταλάβῃ τὴν θέσιν του καὶ ἀρχίσῃ τὸ μάθημα, εὐθὺς πάλλουσι τρυφεραί τινες καρδίαι ἐκ φόβου· μαθηταί, οἵτινες κάλλιστα κατ' οἶκον ἐγίνωσκον τὸ μάθημα, δὲν εἶναι τώρα πλέον βέβαιοι περὶ αὐτοῦ. Γινώσκουσι δά, ὅτι μία ἁπλῆ παρεκτροπή, ἓν μόνον ὀλίσθημα ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ μαθήματός των θεωρεῖται ἁμάρτημα. Διὰ τοῦτο ταράσσονται καὶ τὰ πάντα βαίνουσι κακῶς.

Εἷς γογγυστικός, στρυφνὸς διδάσκαλος δύναται ἀναμφιλέκτως νὰ εἶναι ὄχι μόνον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἀξιοσέβαστον, ἀλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν λίαν εὐμενὲς πρὸς τὴν νεολαίαν πρόσωπον. Ὁ ἀπότομος, σκυθρωπὸς τρόπος κατέστη ἅπαξ δευτέρα αὐτοῦ φύσις, δὲν δύναται νὰ τὸν ἀποβάλῃ. Ἴσως οὐδέποτε εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ ἐπῆλθεν, ὅτι ἡ νεολαία ἔχει ἀνάγκην χαρᾶς, μιᾶς φαιδρᾶς ὄψεως, μιᾶς εὐμενοῦς ὁμιλίας, ἑνὸς παρορμητικοῦ βλέμματος. Δὲν ἔχει ὁ τοιοῦτος ἔννοιαν τῆς νεολαίας.

Εἶναι ἑπομένως ζήτημα μεγάλης σημασίας διὰ τοὺς εἰς τὸ παιδαγωγικὸν στάδιον τρεπομένους, νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ κυριεύσῃ αὐτοὺς μία τοιαύτη ψυχικὴ κατάστασις, ἀλλ' ἑνωρὶς μετὰ δραστηριότητος κατ' αὐτῆς νὰ ἀντεπεξελθωσιν. Ὥσπερ ἐν τῷ βίῳ σοβαρότης καὶ φαιδρότης ἑνοῦνται, οὕτω κατ' ἀνάγκην ὀφείλει αὕτη ἡ ἕνωσις καὶ ἐν τῇ σχολῇ νὰ εἶναι κατορθωτή. Ὁλόκληρος ἡ παιδαγωγικὴ τέχνη ἔγκειται ἐν ταύτῃ τῇ παλαιᾷ ἀληθείᾳ. Ὅταν ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ κινητήριος δύναμις ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐνεργείᾳ, ὁ διδάσκαλος μανθάνει νὰ ἐκπληροῖ μετὰ χαρᾶς τὸ σοβαρὸν αὐτοῦ καθῆκον, ἐπιτρέπει δ' εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ εὑρίσκωσι τέρψιν καὶ ἐν σοβαρᾷ ἐργασίᾳ.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἐκ τῶν «Ἀφορισμῶν περὶ τῆς παιδαγωγικῆς τοῦ σχολείου καὶ τῆς οἰκίας» τοῦ Kellner.

Ἡ παιδικὴ καρδία ὁμοιάζει μὲ τὸν κισσόν, ὅστις ἔχει ἀνάγκην στηρίγματος, ὅπως ἀναρριχηθῇ ὑψηλά, ἀναπνεύσῃ ἀέρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ βλαστήσῃ ζωηρῶς. Ἂν δὲν δυνηθῇ νὰ εὕρῃ στήριγμα, ἕρπει κάτω εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ξηραίνεται· ἀλλ' ὅταν ἔλθῃ ἡ πρὸς τὰ ἄνω βοήθεια, ἀνέρχεται φαιδρός, καὶ τὰ φύλλα του καὶ οἱ βλαστοί του τόσῳ πλατύτεροι καὶ δροσερώτεροι γίνονται ὅσῳ ὑψηλότερον ἀνερπύζει.

---

* Σημ. Μεταφρ. — Τοῦ λόγου ὄντος περὶ δικαίων σχολικῶν ἐπιπλήξεων καὶ ποινῶν ἐννοεῖται εὐκόλως, ὅτι μόνον οἱ μένοντες ἐν τοῖς ἐλαττώμασιν αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἀποφοίτησίν των ἀδιόρθωτοι δύνανται νὰ τρέφωσι πικρίαν καὶ μῖσος ἢ κατὰ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου ἐν γένει ἢ κατὰ τοῦ ἐπιβαλόντος αὐτοῖς τὰς ποινὰς διδασκάλου. Τοὐναντίον δὲ οἱ φρόνιμοι, οἱ ὁπωσδήποτε ἐκ τῶν ἐπιβληθεισῶν ποινῶν διορθωθέντες, τρέφουσιν εὐγνωμοσύνην πρός τε τὸ ἐκπαιδευτήριον καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὅστις ἐπιπλήττων ἢ καὶ τιμωρῶν ἐργάζεται ἀπὸ περιωπῆς, εἰς ἣν ὑψοῖ αὐτὸν ἡ ἐπιδίωξις τῆς βελτιώσεως τῶν παιδευομένων μετ' ἄκρας δικαιοσύνης καὶ θερμῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης.

Ἡ νεαρὰ ἡλικία ἔχει ἀνάγκην στηρίγματος καὶ τὸ παιδίον ὁρμεμφύτως ἀναμένει αὐτὸ ἀπὸ κάθε ἐνήλικον, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους. Ὅπως ὁ κισσὸς ἂν δὲν εὕρῃ θεοποίητον στῦλον νὰ στηριχθῇ προσφύεται εἰς ταπεινοὺς θάμνους καὶ ἑτοιμορρόπους βράχους καὶ συμμερίζεται τὴν τύχην των, ὁμοίως προσφύεται τὸ παιδίον, τὸ διψῶν ἀγάπην καὶ ἀνάγκην βοηθείας ἔχον, εἰς ἀσθενεῖς ἢ καὶ κακοὺς ἀνθρώπους, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ εὕρῃ στήριγμα, καὶ ἂν ἔτι τοῦτο ἀδυνατεῖ νὰ τὸ προφυλάξῃ εἰς τὴν καταιγίδα τῆς ζωῆς.

— Μὲ ἀγαπᾷς; ἠρώτα συχνὰ ὁ Μόζαρτ, ὅτε ἦτο μικρὸν παιδίον, τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ δάκρυα ἀνέβλυζον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του, ὅταν κανεὶς διὰ νὰ τὸν πειράξῃ ἔλεγεν *ὄχι*!

Χαρὰ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ὁ διδάσκαλος εἶνε ἰσχυρὰ ὀρῦς, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κισσὸς τῆς παιδικῆς ψυχῆς δύναται νὰ προσερεισθῇ, καὶ εἰς ἣν εὑρίσκει διάθεσιν καὶ παρόρμησιν πρὸς τἄνω. Ἀλλ' ὅπως οὐδεὶς κισσὸς περιπλέκεται εἰς στήλην πάγου, ὁμοίως οὐδεμία ψυχὴ παιδίου προσφύεται εἰς παγεράν, κενὴν ἀγάπης καρδίαν· δι' αὐτὸ ὅπου ἄλλως στερεῖται ἀγάπης ὁ διδάσκαλος, ἐκεῖ ὅλα εἶνε ἀπάτη καὶ ὑποκρισία.

—

Τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ φαιδρότερον, τὸ περισσότερον προσήλιον οἰκοδόμημα ὅλης τῆς χώρας· θυμηδὲς συγχρόνως καὶ σιωπηλόν, πρέπει νὰ κεῖται μακρὰν τοῦ θορύβου τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὁδῶν, νὰ γειτονεύῃ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν· καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὡραίου ἀθορύβου βίου θὰ ἠύχόμην νὰ στολίζεται μὲ πλατυσκίους φιλύρας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰς θερμὰς ἡμέρας τοῦ θέρους νὰ συγκαλοῦν τὰ εὔθυμα παιδία εἰς ᾄσματα καὶ παιγνίδια.

Ἀλλὰ τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ εἶνε μᾶλλον ἀληθὴς παιδικὸς ναός, σύμφωνος πρὸς τὴν δροσερὰν ζωηρότητα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ ἐναρμονίζων αὐτὴν πρὸς τὴν ὑψηλὴν σοβαρότητα τοῦ διδακτικοῦ ἔργου. —Δεῖξέ μου τὸ δωμάτιον ὅπου παραδίδεις διὰ νὰ ἴδω ποῖος εἶσαι καὶ πῶς ἐνεργεῖς! Ἠξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι δὲν ἔκτισες σὺ τὸ κτίριον τοῦ σχολείου, οὐδ' ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ σανιδώνῃς καὶ νὰ χρωματίζῃς αὐτό, ἀλλ' ἠξεύρω ἀφ' ἑτέρου τί δύναται πνεῦμα φίλον τῆς τάξεως καὶ τί κατορθώνει ἡ ἀγάπη ἐκείνη τοῦ ἐπαγγέλματος, ἡ τίποτε μὴ περιφρονοῦσα, ἡ ἐν τῷ μικρῷ πραισθανομένη τὸ μέγα, ἐν τῷ μερικῷ τὸ ὅλον. Εἶδα τί κατορθώνει μὲ σκυθρωπὴν καὶ ἀποκρουστικὴν αἴθουσαν παραδόσεως ὁ διδάσκαλος, ὅταν ἔχῃ σαφῆ ἰδέαν ὅτι ἐκλήθη εἰς ἐξευγένισιν τῆς νέας γενεᾶς καὶ ὅτι ἡ ἐξευγένισις αὕτη δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφήν.

Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ σχολεῖα τῶν χωρίων εἶνε συγχρόνως σχολεῖα τῶν *πτωχῶν*, τὰ δὲ παιδία εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς διδασκαλίας μας ἐκ τοῦ κατωγείου τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς ἐσχάτης ἐνδείας, ἐκ τοῦ βορβόρου τῆς χυδαιότητος καὶ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναισθησίας. Δὲν πρέπει ἄρα γε νὰ εὕρωσι τίποτε καλύτερον, τίποτε παρηγορητικώτερον ἀπὸ τὸ χαμόσπιτόν των; Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ ἐπαιτοῦν παιδὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ πλουσίου καὶ ἄρχοντος, καὶ τῷ δίδουν εἰς τὴν θύραν τὴν ἐλεημοσύνην· ἀλλ' ἡ θύρα τοῦ σχολείου τῷ εἶνε ἀνοικτή, ὅπως καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας, καὶ δὲν πρέπει νὰ χρῇ ἐδῶ ὀλίγας ὥρας τὴν φαιδρὰν καθαριότητα, τὸν δροσερὸν ἀέρα καὶ τὴν εὐάρεστον εὐκοσμίαν τῆς τάξεως; Ἠξεύρεις, ποῖα σπέρματα εὐγενοῦς τάσεως ῥίπτει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πτωχοῦ ἡ τοιαύτη ἀπόλαυσις;

Ὅστις ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἀναμνήσεών του δύναται σοβαρῶς νὰ ἐξακριβώσῃ τί ἔδωκε τὴν *πρώτην* ἀφορμὴν πρὸς τροπὴν καὶ διεύθυνσιν ὁλοκλήρου τοῦ βίου, δὲν θὰ παραγνωρίσῃ τὴν δύναμιν τῶν πρώτων αἰσθητικῶν ἐντυπώσεων τῶν παιδίων.

Εἶνε ἀδύνατον διδάσκαλος ἀγαπῶν καὶ τιμῶν τὸ ἔργον του νὰ παραμελῇ τὸ σχολεῖόν του· ἴσα ἴσα ὅσῳ μεγαλύτερος εἶνε ὁ ζῆλός του, τόσῳ μεγαλυτέρα θὰ εἶνε καὶ ἡ φροντίς του διὰ τὸν χῶρον ἐκεῖνον, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ θέατρον τῆς δράσεώς του.

—

Ὅλως διόλου παράδοξον ἐντύπωσιν αἰσθάνομαι ὁσάκις εἰσέρχομαι εἰς κενὸν σχολεῖον. Ἐν ᾧ τὸ πλῆρες παιδίων δωμάτιον φέρει παρευθὺς εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ πνεῦμα, τὸ κενὸν ἀφίνει ἐλευθέραν τὴν φαντασίαν, καὶ εὑρίσκει τις εὐκαιρίαν καὶ ἀφορμὴν νὰ σκεφθῇ πολλὰ πράγματα. Ὅταν ὁ ταξειδιώτης εἰσέλθῃ *μόνος* εἰς μεγάλην ἐκκλησίαν ξένης πόλεως, καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀλλόκοτον φρικίασιν, καὶ τὰ κενὰ θρονία, οἱ ἰσχυροὶ κίονες, αἱ εἰκόνες καὶ αἱ ἅγιαι τράπεζαι τόσον σοβαρῶς καὶ ὑπερφυσικῶς τὸν προσβλέπουν, ὡς ἐὰν εὑρίσκετο εἰς ἄλλον κόσμον, πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πάλιν περισσότερον μεμακρυσμένον ἀπὸ τὸν Θεόν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸ σχολεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον λείπουν τὰ παιδία. Φανταζόμεθα τὰ θρανία πλήρη εὐθύμων, δροσερῶν, καθαρῶν τὴν περιβολὴν παιδίων, νομίζομεν ὅτι βλέπομεν, πῶς προσηλώνονται εἰς τὸν διδάσκαλον τὰ βλέμματα ζητοῦντα, καὶ λαμβάνομεν αὐτὸν ὡς ὑπόδειγμα, πῶς ὅλος προσηνὴς ἐπιείκεια καὶ ὁλόψυχος ἀφοσίωσις, ὡς ἀπόστολος τῶν παιδίων, προσφέρει ὅ,τι πολυτιμότερον ἔχει. Τὸ πνεῦμα στρέφεται πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον καὶ σκεπτόμεθα πῶς ἐδῶ ἐτέθη τὸ θεμέλιον τόσων ἀρετῶν, καὶ πῶς ὁ φιλάνθρωπος,

ὁ φίλεργος ἀγρότης ἢ ἀστός, ὁ πολυμαθής, ἢ φιλόστοργος οἰκοδέσποινα ἐδῶ ἔλαβον τὸν σπόρον, ἐκ τοῦ ὁποίου βραδύτερον ἐβλάστησεν εὐγενὴς βίος. Ὦ! πολὺ χαρίεσσα εἰκὼν ἐξειλίσσετο ἐκεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πνεύματος ἑκάστοτε, καὶ μυχίαν εὐχαρίστησιν ἠσθανόμην, ὁσάκις ἠδυνάμην νὰ ἐνδιατρίψω καιρόν τινα εἰς τὰς ἐντυπώσεις ταύτας, χωρὶς νὰ παρενοχληθῶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον ἢ ἀπὸ ἐναντία τυχαῖα γεγονότα.

—

«*Οὐδέποτε εἶμαι μόνος*! συνήθιζε νὰ λέγῃ εἷς διαπρεπὴς σοφὸς καὶ ἐδείκνυε τὴν βιβλιοθήκην του. Πράγματι, τὰ βιβλία εἶνε ἐξαίρετος σύντροφος, τὸν ὁποῖον δύναται κανεὶς ν' ἀποποιηθῇ, ὅταν θέλῃ, νὰ μείνῃ μαζί του ὅσον θέλει, καὶ ν' ἀντικρούσῃ μάλιστα τὰ λεγόμενά του χωρὶς νὰ τὸν προσβάλῃ. Ἂν ἐν βιβλίον εἶνε καλόν, διὰ τῆς στενωτέρας μετ' αὐτοῦ γνωριμίας μας τὸ ἐκτιμῶμεν ὁλονὲν περισσότερον, τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει διόλου εἰς τὰς συναναστροφάς μας· ἂν ὅμως εἶνε κακόν, τὸ ῥίπτομεν παράμερα εἰς μίαν γωνίαν, χωρὶς νὰ τὸ ἀκούωμεν νὰ διαμαρτύρεται.

Ὅστις ἀγνοεῖ τὴν ὀρθὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν βιβλίων, ὅστις δὲν δύναται νὰ ἐκλέγῃ καὶ νὰ προτιμᾷ τὰ καλύτερα, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἀξίωσιν ν' ἀνήκῃ εἰς τὴν τάξιν τῶν διατηρούντων καὶ ἀντιπροσωπευόντων πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα. Ὅστις ἀξιοῖ νὰ συγκαταριθμῆται μεταξὺ αὐτῶν, χωρὶς ἐν τούτοις ἕκαστον ἔτος νὰ προσοικειοῦται νέα τινὰ βιβλία ὡς καλοὺς συντρόφους, εἶνε πολὺ ἀξιολύπητος, μολονότι ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου δὲν καταφαίνεται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν πολλῶν βιβλίων. Τὸ χρῆμα, τοῦ διδασκάλου ἰδίως, εἶνε τόσον σπουδαῖον πρᾶγμα, ὥστε δὲν πρέπει να δαπανᾷ αὐτὸ δι' ἄχρηστα βιβλία.

Εἶνε ἐνδιαφέρον καὶ διδακτικὸν διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιθεωρήσῃ τις τὰς συλλογὰς τῶν βιβλίων διαφόρων τάξεων καὶ ἀτόμων. Ἀλλὰ τὸν διδάσκαλον πρὸ πάντων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης του. Ὅστις ἐπεθεώρησε πολλὰ σχολεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας πολλῶν διδασκάλων, ὅπως ἐγώ, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι πολλὰ λείπουν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ βάθος καὶ ἑνότης ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Πολλάκις εἰς τὰς πενιχρὰς αὐτὰς βιβλιοθήκας συναντᾷ τις ἄχρηστα ἢ πεπαλαιωμένα βιβλία ἀσκόπως συμφορηθέντα ἐκεῖ, καὶ ἐκπλήττεται διὰ τὴν παράδοξον συντροφίαν, τὴν ὁποίαν ἀποτελοῦσι. Εἰς ἄλλας εὑρίσκονται μόνον βιβλία ἀπαραιτήτως *βοηθητικὰ* κατὰ τὴν στενωτάτην σημασίαν τῆς λέξεως, δηλαδὴ ἰσχνὰ *ἐγχειρίδια* ἄνευ ἐσωτερικῆς πνοῆς ἐξεγειρούσης καὶ ἐνισχυούσης, ὁμιλοῦντα πρὸς ὁδηγοὺς ἀναμένοντας νὰ χειραγωγήσωσι τυφλοὺς ἢ ἀναπήρους.

—

«Τὰ παιδία, ὅταν παίζουν ἠμποροῦν ἀπὸ ὅ,τι τύχῃ νὰ κάμουν ὅτι τύχῃ. Μίαν ῥάβδον τὴν κάμνουν τουφέκι, ἓν μικρὸν τεμάχιον ξύλου ξίφος, πᾶν τυλυγμένον πανὶ κούκλαν καὶ πᾶσαν γωνίαν καλύβην». Ὅταν ἀνέγνωσα τὰς λέξεις ταύτας τοῦ Γκαῖτε, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀλίγον μετὰ τὰ Χριστούγεννα, ἐν ᾧ ἐκάθητο ἐν τῷ μέσῳ στρατοῦ ὁλοκλήρου μολυβδίνων στρατιωτῶν, καὶ ἀγέλης ζῴων, καὶ ἐν μέσῳ σπιτιῶν καὶ δένδρων καὶ κανονίων καὶ ὁ Θεὸς ἠξεύρει ποίων ἄλλων παιγνιδίων, ἦλθε καὶ μοὶ εἶπε μετ' ἀναστεναγμοῦ.

— Ἄχ! πῶς ἤθελα νὰ εἶχα μία μικρὴ κάσα ἀπ' αὐταῖς ποῦ βάζουν τὰ ποῦρα!

Ὅτε ἐξεπλήρωσα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην, ὁ μικρὸς ἀφῆκεν εὐθὺς ὅλα τὰ ἄλλα εἰς τὴν θέσιν των διὰ νὰ κατασκευάσῃ μόνος του μὲ τὰς λεπτὰς σανίδας τραπεζάκια, ἁμαξάκια, καὶ ἄλλα πράγματα. Ἡ μικρὰ κάσα τὸν ἀπησχόλησεν ὁλόκληρον ἑβδομάδα.

Ἀνεξάντλητος εἶνε ἡ δύναμις τῆς φαντασίας τῶν παιδίων· τὴν πλησμονὴν τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς μεταβιβάζουν εἰς τὰ ἀντικείμενα τῆς φύσεως· τοῖς ὁμιλεῖ ἡ πλαγγών, ἡ πέτρα, τὸ ἄνθος, καὶ ὅ,τι συλλάβουν μὲ τὴν χεῖρά των ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ μεταβάλουν, νὰ τῷ δώσουν μορφήν.

Διὰ τοῦτο εἶνε σπατάλη χρήματος ἡ ἀγορὰ πολλῶν ἀθυρμάτων εἰς τὰ παιδία· ὡς ἕτοιμα οὔτε τὴν ὁρμὴν τῆς ἐνεργείας ἀφυπνίζουν, οὔτε εἰς τὴν δημιουργικὴν φαντασίαν των προσφέρουσι τροφήν. Ἀλλ' ἡ σπατάλη τοῦ χρήματος εἶνε τὸ μικρότερον κακόν. Πολὺ σπουδαιότερον εἶνε ὅτι οἱ γονεῖς διὰ τῆς πληθύος τῶν ἀθυρμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπισωρεύουν ἐν τῇ ἀνεξαντλήτῳ φιλοστοργίᾳ των, δὲν ἀντιτάσσουν κανένα φραγμὸν εἰς τὸ ῥεῦμα τῶν παιδικῶν ἐπιθυμιῶν, τοὐναντίον ἐξεγείρουν καὶ προάγουν τὴν φιλοκτημοσύνην των καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἀπολαύσεως καὶ καθιστῶσιν αὐτὰ ἀνίκανα νὰ αἰσθανθῶσί ποτε χαρὰν καὶ διὰ τὸ ὀλίγον.

Φυσικώτατα εἶνε τὰ παιγνίδια τῶν παιδίων μετ' ἄλλων παιδίων, παιδεύουν εἰς τὴν κοινωνικότητα καὶ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀγάπην. Παιδία τινὰ εἶνε ἀξιολύπητα, διότι σπανίως ἔχουσι τὸ μέσον τοῦτο τῆς ἀγωγῆς.

—

Ἐδόθη ἐντολὴ εἰς τοὺς διδασκάλους νὰ τηρῶσιν *ἡμερολόγιον*. Πολλοὶ ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολήν, ἀλλ' ἔμειναν ὅπως ἦσαν, διότι ἀντελήφθησαν μᾶλλον τὸ γράμμα παρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ μέτρου τούτου.

Καθόσον ἐγὼ γνωρίζω, εἰς οὐδενὸς ἀκόμη διδασκάλου τὸν νοῦν ἐπῆλθε νὰ κρατήσῃ ἡμερολόγιον τῶν μαθητῶν του, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ καταγράφῃ τὴν πνευματικὴν ἀναπτυξίν των, τὰ σφάλματα αὐτῶν καὶ τὰ πλεονεκτήματα, τὰς ποινὰς

καὶ τὰς ἀμοιβάς, τῶν ὁποίων ἔκαμε χρῆσιν, καὶ ὅ,τι πληροφορεῖται περὶ τοῦ μετὰ ταῦτα βίου καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τύχης αὐτῶν. Τοιοῦτο ἡμερολόγιον θὰ ἐνεῖχεν ἐξάπαντος πολὺ ἐνδιαφέρον, θὰ διέψευδε πολλὰς ἐλπίδας καὶ θὰ κατήσχυνε πολλὰς κατεσπευσμένας κρίσεις. Θὰ ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ συμβολὴν εἰς τὴν πρακτικὴν ψυχολογίαν, καὶ τέλος νὰ περιλάβῃ τὴν βιογραφίαν ὁλοκλήρου χωρίου καὶ συγχρόνως νὰ πείσῃ ἐναργέστατα τὸν διδάσκαλον περὶ τῆς σχέσεως τοῦ σχολείου πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν βίον.

Διὰ νὰ ἔχῃ ἀξίαν σχολικόν τι ἡμερολόγιον πρέπει ν' ἀποκρίνεται μετ' εὐσυνειδήτου εἰλικρινείας καὶ ἀμεροληψίας εἰς δύο ἐρωτήσεις:

α) Πῶς ἐπέδρασες ἐπὶ τῶν μαθητῶν σου;

β) Πῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ σοῦ οἱ μαθηταί σου;

ἤ: Τί ἔμαθαν παρὰ σοῦ οἱ μαθηταί σου, καὶ τί ἔμαθες σὺ παρ' αὐτῶν;

Δι' ἐκείνους τῶν διδασκάλων, οἵτινες μετατοπίζονται ὡς νομάδες ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν, τοιαῦτα ἡμερολόγια εἶνε, φυσικῶς, ἀδύνατα.

Α. Π. Κ.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΚΑΙ Η ΑΡΕΤΗ

(Κατὰ τὸν Παῦλον Ζανὲ)

Οὐσιωδέστατον ἐλατήριον τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ βίου εἶνε ὁ χαρακτήρ, ἤτοι τὸ σύνολον τῶν κλίσεων, τῶν ἕξεων, τῶν αἰσθημάτων, τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς φαντασίας, ὅπερ διακρίνει ἕνα ἄνθρωπον ἀπὸ ἑτέρου καὶ δίδει εἰς αὐτὸν τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τύπον. Ὁ χαρακτὴρ εἶνε εἰς τὸν ἠθικὸν ἄνθρωπον ὅ,τι εἶνε εἰς τὸν φυσικὸν ἡ σύστασις τοῦ σώματος καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία.

Ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν· δὲν δημιουργεῖ δ' αὐτὴν μόνος του ὁ ἄνθρωπος, διότι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτὸν νὰ γεννηθῇ εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν μᾶλλον ἢ εἰς ἄλλην, εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην κατάστασιν, ἢ νὰ εὑρεθῇ εἰς τοιαύτας ἢ τοιαύτας σχέσεις ἢ περιστάσεις. Ἐκτὸς τούτου πολλὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς ἢ ἀναφέρονται εἰς ἡμᾶς, τὴν αἰτίαν των ἔχουσιν οὐχὶ εἰς τὰ ἴδια ἡμῶν πάθη, ἀλλ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων. Ἡ σύγκρουσις καὶ ἡ διασταύρωσις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς μυρία συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα φαίνονται τυχηρά, διότι ἀγνοοῦμεν τὰς ἀναριθμήτους λανθανούσας αἰτίας, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ παραχθῶσι ταῦτα. Τοῦτο εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ οἱ ἄνθρωποι ἀποκαλοῦσι τύχην, εἶνε δὲ πλάνη νὰ συγχέωμεν ταύτην μετὰ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς προσωπικῆς ἀξίας ἑκάστου.

Ἀλλ' ἐὰν συμβαίνῃ εἰς ἡμᾶς πολλάκις κρίνοντες τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν τὰ σφάλματα τῆς τύχης, ἀπεναντίας, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, πειρώμεθα νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὴν τύχην τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἀπορρέοντα ἐκ τοῦ ἡμετέρου χαρακτῆρος Εἶνε δὲ τοῦτο ἀδικία, ἀφ' ἧς πρέπει νὰ φυλαττώμεθα οὐχὶ ὀλιγώτερον ἢ ἀπὸ τῆς πρώτης. Οὕτω τὴν αἰτίαν τῆς ἑκάστοτε ἀποτυχίας μας ἀποδίδομεν εἰς ἰδιάζουσάν τινα περίστασιν, χωρὶς νὰ συλλογιζώμεθα, ὅτι ἡ περίστασις αὕτη ἔπρεπε νὰ προβλεφθῇ ὑφ' ὑμῶν, καὶ ὅτι αὕτη εἶνε προϊὸν τῆς ἀφροσύνης μας. Ἀποδίδομεν εἰς τὴν ἀδικίαν, εἰς τὴν κουφότητα καὶ εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἄλλων ὅ,τι προέρχεται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀμελείας τοῦ νὰ προσοικειώμεθα αὐτούς, καὶ νὰ συντελῶμεν εἰς τὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ καθιστῶμεν ὑπευθύνους τῶν σφαλμάτων τῆς τύχης τοὺς ἀνθρώπους, οὐδὲ τὴν τύχην ὑπεύθυνον τῶν σφαλμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Εὔκολον εἶνε νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ὅλας τὰς παρουσιαζομένας περιστάσεις στρέφομεν εἰς τὴν ἔννοιαν, ἥτις προσαρμόζει εἰς τὰς ἐσωτερικὰς τῆς ψυχῆς ἡμῶν διαθέσεις. Ὁ φιλόδοξος π. χ δὲν δύναται νὰ παραλείψῃ νὰ μεταχειρισθῇ πᾶσαν εὐκαιρίαν πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ πάθους του, καὶ εἴτε κατορθώσῃ εἴτε μὴ ὅ,τι ἐπιδιώκει, ἡ ζωή του θὰ εἶνε ἀδιάκοπος πάλη ὅπως ἀναβῇ καὶ καταλάβῃ τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης τὰς θέσεις, τὰς τιμὰς καὶ τὰ ἀξιώματα. Ἐξεναντίας ὁ ἄνθρωπος τῆς θεωρίας ἢ ὁ ἐρημίτης, καὶ ἂν λάβῃ ὅλας τὰς εὐκαιρίας, ὅπως δοξασθῇ καὶ δημιουργήσῃ ἐν αὐτῷ ὑπέροχον θέσιν, θὰ ἀποκρούσῃ κατὰ μικρὸν ὅλας, καὶ θὰ ἀποτελέσῃ κενόν τι περὶ αὐτὸν διὰ τῆς ἀδιαφορίας του καὶ τῆς ἀμελείας του εἰς τὸ νὰ ἐπιδιώξῃ εὔνοιαν καὶ ἐπιρροήν. Εὐκολώτερον εἶνε τῇ ἀληθείᾳ νὰ ἀπομακρύνῃ τις ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου, ἢ νὰ τὰ προσελκύσῃ· ἑπομένως ὅσοι ἐκ φύσεως εἶνε ἀδιάφοροι πρὸς τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἶνε εὐτυχέστεροι εἰς τὸ στάδιον τοῦ βίου των, ἢ οἱ ἄλλοι. Ἐντοσούτῳ εἶνε σπάνιον σταθερός τις χαρακτὴρ νὰ μὴ κατορθώσῃ νὰ ἐπιτύχῃ μέρος τι τῶν ὅσων ἐπιθυμεῖ. Ὁ φιλόδοξος δὲν θὰ καταστῇ ἰσόβιος πρωθυπουργός, ἀλλὰ θὰ προάγηται εἰς τὰ ἀξιώματα, ἢ θὰ μεταπίπτῃ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο· ὁ φίλος τῆς πολυτελείας δὲν θὰ ἐκλάμπῃ ἐξαιρετικῶς πάντοτε, ἀλλὰ πάντοτε θὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἐπίδειξιν· ἀλλὰ καὶ ὁ ὑποκριτὴς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξαπατήσῃ ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ θὰ ἐξαπατήσῃ τινάς.

Πολλάκις ὁ χαρακτὴρ σύγκειται ἐκ στοιχείων ἀντιθέτων, ἐκ παθῶν καὶ κλίσεων ἀσυμβιβάστων,

καθόσον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν εἶνε οὕτως ἁπλῆ, ὡς γεωμετρικὸν σχῆμα. Εἰς τὰς κωμῳδίας μόνον συναντᾷ τις χαρακτῆρας ἁπλοῦς καὶ ἀμιγεῖς ἢ τελείους, τὸν φιλάργυρον, τὸν χαρτοπαίκτην, τὸν μισάνθρωπον. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως οἱ χαρακτῆρες εἶνε μικτοὶ καὶ πολλαπλοῖ. Οὕτως εἷς ἄνθρωπος δύναται νὰ εἶνε συγχρόνως χαρτοπαίκτης καὶ φιλάργυρος, φιλόδοξος καὶ ἐρωτόληπτος. Τὰ ἀντιφατικὰ δὲ ταῦτα πάθη βλάπτουσιν ἄλληλα, καὶ δύναται νὰ συμβῇ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος κατὰ ἓν μέρος τοῦ χαρακτῆρός του νὰ εἶνε ὁ πρωταίτιος τοῦ κακοῦ, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος. Δὲν εἶνε, φρονῶ, ἀληθές, καθὼς διατείνονταί τινες, ὅτι ὑπάρχει εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ἓν πάθος δεσπόζον, ὅπερ εἶνε ἡ κλεὶς τοῦ ὅλου βίου του. Ὑπάρχουσι μυρία συνδυαζόμενα κατὰ μυρίους διαφόρους τρόπους· ἐντεῦθεν ἀποτελεῖται ἄθροισμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε πάντοτε σύμφωνον πρὸς ἑαυτὸ καὶ βλάπτει αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς μυρίας περιστάσεις.

Διεκδικοῦντες διὰ τὸν χαρακτῆρα ὅ,τι οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι ἀποδίδουσιν εἰς τὴν τύχην δὲν ἀξιοῦμεν νὰ ἀντικαταστήσωμεν ἓν εἱμαρμένον δι' ἑτέρου· διότι αὐτὸς ὁ χαρακτὴρ δὲν εἶνε τυφλή τις καὶ μοιραία δύναμις, ἥτις θὰ προέκυπτεν ἐκ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας. Ὁ χαρακτήρ, ὡς εἴπομεν, σύγκειται οὐχὶ ἐκ μοναδικῆς τινος κλίσεως, ἀλλ' ἐκ μυρίων τοιούτων, ποικίλων καὶ κατὰ διάφορον τρόπον συνδυαζομένων. Ὁ συνδυασμὸς δ' οὗτος οὐδὲν ἔχει τὸ σταθερὸν καὶ ἀπόλυτον, ἀλλὰ ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ χρόνου, τοῦ τόπου, τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀνατροφῆς· ἀλλ' οὐχὶ ἧσσον τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῆς ἡμετέρας θελήσεως. Σημειωτέον, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν ἡμῖν ἀναρίθμητα σπέρματα αἰσθημάτων καὶ παθῶν, τὰ ὁποῖα δὲν περιμένουσιν ἢ περίστασίν τινα, ὅπως ἀναφυῶσι καὶ ἀναπτυχθῶσιν. Οὐδεὶς εἶνε ἀπολύτως ἐστερημένος ἀγαθῶν ἢ κακῶν κλίσεων· δύναται δέ, ἀφοῦ ἀναπτυχθῶσιν ἑκάτεραι, νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τούτων. Συμφωνῶ ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ὑπερβαίνει ὁριά τινα, ἅπερ ἐτέθησαν ὑπὸ τῆς σωματικῆς κατασκευῆς ἢ τοῦ ὀργανισμοῦ ἑκάστου· ἀλλὰ τὰ ὅρια ταῦτα εἶνε πολὺ εὐρέα, καὶ ἐν τῷ χώρῳ, τὸν ὁποῖον περικλείουσιν, εἶνε δυνατὸν νὰ γεννηθῶσι διάφοροι χαρακτῆρες. Συμφωνῶ προσέτι, ὅτι μεταξὺ τῶν αἰτίων, ἅπερ ὁρίζουσι τὸν ἡμέτερον χαρακτῆρα, πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὰς περιστάσεις· ἀλλ' εἰς τοῦτο πρέπει νὰ θέσωμεν ἐν τῇ πρώτῃ θέσει τὴν ἡμετέραν θέλησιν. Ὅθεν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ μόνος του τὸν χαρακτῆρά του, καὶ διὰ τοῦτο εἶνε ὑπεύθυνος αὐτοῦ. Ἐλέχθη ὑπό τινος ποιητοῦ, ὅτι ὁ κοινὸς χαρακτὴρ εἶνε τὸ νὰ μὴ ἔχῃ τις χαρακτῆρα· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη πιθανὸν νὰ ἀληθεύῃ ἐν μέρει διά τινας, διότι πᾶς ἄνθρωπος ἔχει εἶδός τι χαρακτῆρος· ἔχει διάθεσίν τινα ψυχικὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην, ἀριθμόν τινα παθῶν μικρῶν ἢ μεγάλων, δι' ὧν διακρίνεται τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· ἀλλ' εἰς τοὺς πλείστους ἀνθρώπους αἱ διαφοραὶ αὗται εἶνε τόσον μικραί, ὥστε εἶνε σχεδὸν ἀνεπαίσθητοι, ἢ δὲν προξενοῦσιν ἐνδιαφέρον. Ὁ ἄνθρωπος δέ, ὅστις οὐδὲν προβάλλει, οὐδὲν ἐπιδεικνύεται, ἔχει μὲν τὴν λεγομένην μετριοφροσύνην, ἀλλ' εἶνε τοῦτο οἱονεὶ ἀπόσβεσις τοῦ χαρακτῆρος. Ναὶ μὲν δὲν ἁρμόζει νὰ ἐπιδοκιμάζωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀναζήτησιν ἰδιάζοντος καὶ πρωτοτύπου τινὸς γνωρίσματος πρὸς μόρφωσιν χαρακτῆρος, ἀλλ' εἶνε ἴδιον τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας νὰ κατέχῃ τις ἰδίαν προσωπικότητα, νὰ εἶνέ τις, νὰ ἔχῃ τέλος χαρακτῆρά τινα διακριτικὸν μετοξὺ τῶν ὁμοίων του.

Πολλοὶ ἔχουσι περιορίσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν σημασίαν τῆς λέξεως χαρακτήρ, καὶ διὰ ταύτης ἐννοοῦσι τὸ ὑπέροχον, ὑπερήφανον καὶ ἰσχυρὸν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Ὁ χαρακτὴρ δὲν εἶνε μόνον ἁπλῶς ἡ ἐνέργεια, ἀλλ' ἡ εὐγενὴς καὶ πρὸς μέγαν σκοπὸν ἀποβλέπουσα ἐνέργεια. Κατὰ τοῦτο ὁ χαρακτὴρ συγχέεται μετ' ἐκείνου, ὅπερ οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν ἀρετὴν ἢ ἀνδρείαν Ἡ ἀρρενωπὴ σχολὴ τῶν στωικῶν ἐπρέσβευσε πολλάκις τὴν δύναμιν ταύτην, ἣν ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε τοῦ νὰ ἀπαλλάσσηται τῆς τύχης διὰ τῆς θελήσεως, τοῦ νὰ νικᾷ τὴν ἀστάθειαν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς ἠρεμίας τῆς ψυχῆς καὶ νὰ καταπνίγῃ τὰ πάθη καὶ τὰς ὀδύνας, καὶ παρέσχεν αὕτη θαύματα ἡρωισμοῦ καὶ ἀφοβίας. Ἀλλά, χωρὶς νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ὁρίων τούτου ὁ ἄνθρωπος, δύναται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ μετριοφρονεστέρου βίου νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὰς ἀπείρους βιωτικὰς δυσχερείας καὶ τοὺς ἀκαταπαύστως ἀναφυομένους πειρασμοὺς τὸ προπύργιον ἀγαθῆς καὶ εὐσταθοῦς θελήσεως, τὴν τιμιότητα καὶ τὴν εὐθύτητα. Οὕτω δ' ἐννοούμενος ὁ χαρακτήρ, εἶνε τὸ ἀληθὲς μέτρον τοῦ ἀνθρώπου, καί, ἵνα μεταχειρισθῶ τὰς ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις τῶν στωικῶν, ἐν τῷ χαρακτῆρι ἔγκειται ἡ εὐγένεια, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Ἐν Σύρῳ

Δ Μαρινος

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Εἰς ὅσα ὀρθὰ καὶ σαφῆ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν «Ἐθνικὴν Ἀγωγὴν» περὶ διδακτικῶν βιβλίων ὀλίγα, νομίζω, ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προσθέσῃ

Ἂν τὸ μονοπώλιον ἔχῃ σκοπὸν καθαρῶς ταμιευτικόν, ἕνεκα οἰκονομικῶν δυσχερειῶν τοῦ Κράτους, οἱ διδάσκαλοι, τῶν ὁποίων τὴν γνώμην ζη-

τεῖ ἡ «Ἐθνικὴ Ἀγωγή», δὲν εἶναι ἁρμόδιοι νὰ συζητήσωσι ἐπὶ μέτρου ἐκτάκτως ληφθέντος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τοῦτο εἶνε ἔργον τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας. Ἡ μόνη ὄψις τοῦ ζητήματος, ἐπὶ τῆς ὁποίας δικαιοῦνται ἢ μᾶλλον ὑποχρεοῦνται οἱ διδάσκαλοι νὰ συζητήσωσιν, εἶνε ἡ ποιότης τῶν διδακτικῶν βιβλίων, διότι ὑπὲρ πάντα ἄλλον αὐτοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ αἰσθάνονται τὰς συνεπείας τῶν κακῶν διδακτικῶν βιβλίων. Ἀφοῦ δὲ διὰ τοῦ μελετωμένου μονοπωλίου ἐδόθη εὐκαιρία συζητήσεως, φρονῶ, ὅτι καθῆκον ἔχουσιν οἱ διδάσκαλοι νὰ ἐκφράσωτι πρὸς διαφωτισμὸν τοῦ ζητήματος τὴν γνώμην των, ἥτις εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἀξία προσοχῆς, ὅσον εἶναι προϊὸν καθημερινῆς πείρας.

Ἔργον μεγίστης ἐθνικῆς ὠφελείας θὰ πράξωσιν οἱ ἁρμόδιοι, ἂν δι' οἱουδήποτε μέτρου δώσωσι καλὰ βιβλία εἰς τὰς χεῖρας τῆς μαθητιώσης νεολαίας, τοῦτο δὲ θὰ κατορθωθῇ, ἂν ἐξασφαλισθῇ ὁ ἐπ' αὐτῶν ἐπιστημονικὸς καὶ ἀμερόληπτος ἔλεγχος. Ἀλλ' εἶνε τοῦτο δυνατόν; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα!

Εἰς ὅλα τὰ κακῶς συμβαίνοντα παρ' ἡμῖν εὑρίσκομεν πρόχειρον ἀφορμὴν τὴν πολιτικήν. Ἀλλ' ὁ περὶ διδακτικῶν βιβλίων θεσμὸς εἶνε καθαρῶς ἀποκεντρωτικός. Ὥστε καὶ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, οἱ μὴ πολιτικοί, δὲν εἴμεθα ἀναμάρτητοι. Μεθ' ὅλον τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου ἐκ τῆς συγγραφῆς, δὲν κατωρθώθη εἰσέτι νὰ δοθῶσιν εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν καλὰ βιβλία, ἐξαιρέσει ὀλιγίστων. Πταίει ὁ θεσμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτόν; Πταίουν τὰ πρόσωπα; Πταίει ἡ ἀδεξιότης τῶν γραφόντων; Ἴσως πταίουν ὅλα μαζί. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον. Οἱ διδάσκαλοι δὲν ζητοῦσιν εὐθύνας, ἀλλὰ καλὰ βιβλία.

Εἰς τὸ περὶ διδακτικῶν βιβλίων ἄρθρον μου, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Ἐπετηρίδα τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀνέπτυξα ἐν συνόψει τοὺς λόγους, ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν βελτίωσιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων διὰ τοῦ μονοπωλίου. Ἐξέφραζον πρὸς τούτοις τὴν γνώμην, ὅτι ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων» θὰ ἦτο πολὺ ἁρμόδιος νὰ ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα καὶ περὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἐπρότεινα γνώμας τινὰς καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῶν διαγωνισμῶν, οὓς θὰ ἐνήργει ὁ Σύλλογος, καὶ ἐξήγουν πόσα ἐκ τούτου καλὰ θὰ προέκυπτον.

Θεωρῶ περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω τὰ τότε γραφόμενά μου, ἀφοῦ ἄλλως τε ἦσαν πράγματα εἰς πάντας γνωστά. Ἓν μόνον ζήτημα, τὸ ὁποῖον τότε μόλις ἐθίξα, παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ἀναπτύξω τώρα καὶ νὰ ὑποβάλω ὑπὸ τὴν ὀρθὴν κρίσιν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς». Προτείνω λοιπὸν νὰ καταργηθῇ ὁ περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων θεσμὸς καὶ νὰ εἰσάγωνται ταῦτα ἐλευθέρως εἰς τὰ σχολεῖα.

Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὑπὸ πολλῶν μὲ ἧκιστα κολακευτικὰ ἐπίθετα θὰ χρακτηρισθῇ ἡ γνώμη μου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν μὲ ἐμποδίζει νὰ τὴν ἐκφράσω. Ἡ συζήτησις εἶνε ἐλευθέρα καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ ὑποστῶ ὅλας τὰς δυσμενείας τῶν ἀντιφρονούντων.

Ὁ ἰσχυρότατος λόγος, ὁ συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τοῦ διαγωνισμοῦ εἶνε, ὅτι δὲν ὑπάρχει φόβος τὰ διδακτικὰ βιβλία νὰ εἶνε χειρότερα ἀπὸ ὅ,τι εἶνε, οὐναντίον δὲ γεννᾶται ἡ ἐλπὶς ὅτι πιθανὸν διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας νὰ προκύψωσι βιβλία ὠφελιμώτερα. Καὶ διατί ὄχι;

Οἱ δημοδιδάσκαλοι διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐπιθεωρητῶν ἐφιλοτιμήθησαν νὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τοῦ πρὸς αὐτοὺς μεγίστου εὐεργετήματος τῆς Πολιτείας καὶ ἀποδαίνουσι βαθμηδὸν κρείττονες ἑαυτῶν διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς πείρας, ἑπομένως εἶνε ἁρμοδιώτεροι κριταὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἀναγκαιούντων βιβλίων. Δὲν ἠξεύρω τί θὰ ἔκαμνον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο οἱ πρὸ δεκαετίας δημοδιδάσκαλοι, ἀλλ' οἱ σημερινοί, εἶμαι πλέον ἢ βέβαιος, ἔχουσι καὶ πεῖραν καὶ κρίσιν καὶ ἐπιθυμίαν νὰ προτιμῶσι τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περισσότερον συντελεῖ εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου των. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἐλευθέρας κρίσεως τῶν διδασκάλων, τῆς μὴ ἐπηρεαζομένης ὑπὸ τῆς ἐπισημότητος τῆς ἐγκρίσεως, οἱ γράφοντες θὰ ἦσαν, μὰ τὴν ἀλήθειαν, προσεκτικώτεροι, διότι ἄλλως, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, θὰ κατέπιπτον ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἰδίας ἀδεξιότητος καὶ φυγοπονίας, ἐνῷ τώρα προφυλάσσονται ἐπαρκῶς ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐγκρίσεως· ἂν δὲν ἐπιτύχωσι μεγάλην διάδοσιν θὰ ἐπιτύχωσι μικράν, ὁπωσδήποτε δέ, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶνε τὸ κέρδος, πάντως θὰ εἶνε ἀνώτερον τοῦ δαπανηθέντος κόπου καὶ χρόνου.

Ἐξ ἰδίας πείρας γνωρίζω, ὅτι ἡ ἐπίσημος ἔγκρισις ἐπηρεάζει πολὺ τὴν ἐκτίμησιν τῶν διδασκάλων. Οὐδ' ὁ μᾶλλον ζηλωτὴς τοῦ ἔργου του διδάσκαλος δύναται νὰ διεξέλθῃ τόσην σωρείαν βιβλίων, ὅπως προτιμήσῃ τὰ καλύτερα. Ἐκλέγει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμπαθειῶν ἢ τῆς φήμης τοῦ συγγραφέως, διότι εἶνε ἀδύνατον νὰ τῷ χρησιμεύσῃ ἄλλο βαρόμετρον ἐκτιμήσεως.

Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ διαγωνισμός, ὁποῖος εἶνε, οἱ συγγραφεῖς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσι μόνον εἰς τὰ γνωστὰ πλάγια μέσα καὶ εἰς τὸν κατάλογον *ἐγκεκριμένων*, ὅστις θὰ δελεάσῃ τοὺς διδασκάλους, ἀλλ' εἰς μόνον τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων των καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦσαν ἠναγκασμένοι ἢ νὰ ἐργασθοῦν ἐπιτυχῶς ἢ νὰ ἡσυχάσουν. Οἱ διδάσκαλοι ἐξ ἄλλου θὰ ἠδύναντο νὰ μελετῶσι τὰ βιβλία προτοῦ νὰ τὰ εἰσάγουν, διότι καὶ ὀλίγα θὰ ἦσαν καὶ αὐτοὶ μόνοι θὰ ἔφερον τὴν εὐθύνην τῆς τυχὸν κακῆς ἐκλογῆς των, ἐνῷ τώρα εἶνε ἀνεύθυνοι· τοῖς ἀρκεῖ, ὅτι εἰσάγουν ἐγκεκριμένα.

Ἐπὶ τέλους, τῆς ἐγκρίσεως ἔχουσιν ἀνάγκην οἱ ζητοῦντες οὐχὶ νὰ ἀποταθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν τῶν διδασκάλων, ἀλλ' οἱ ζητοῦντες νὰ *ἐπιβληθῶσιν* εἰς αὐτοὺς ἐπισήμως. Εἶνε δὲ γνωστὸν πόσον προσεκτικώτερος εἶνέ τις, ὅταν ζητῇ νὰ ἐκτιμηθῇ ἢ ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιβληθῇ. Ἔχω πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν συγγραφέων θὰ ἦτο μικρότερος, διότι θὰ συνέγραφον μόνοι οἱ ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὰ ἐπιστημονικά των ἐφόδια, οἱ δυνάμενοι νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸ ἀνοικτὸν πεδίον τῆς δημοσιότητος ἄνευ τοῦ στηρίγματος τῆς ἐγκρίσεως.

Μὲ τὴν ἐφετινὴν ἐσοδείαν τὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου θὰ ὑπερβῶσι τὰ 250. Μέσα εἰς τοιοῦτον κυκεῶνα τίς τολμᾷ νὰ βίψῃ πνευματικὸν προϊόν, τοῦ ὁποίου ὁ καταρτισμὸς ἀπαιτεῖ κόπους καὶ μόχθους καὶ δαπάνην χρόνου καὶ χρήματος; Ποσάκις οἱ οὕτως εὐσυνειδήτως ἐργασθέντες δεν ἠδικήθησαν, παραγκωνισθέντων τῶν προϊόντων πολυχρονίου μελέτης καὶ βραβευθεισῶν ἐλεεινῶν συρραφῶν, ἔργων ὀλίγων μηνῶν ἢ καὶ ὀλίγων ἡμερῶν; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐγκριθῇ τὸ βιβλίον τοῦ φιλοπόνου συγγραφέως, ποῖον τὸ κέρδος του; Θὰ ἀποπνιγῇ μέσα εἰς τὴν μεγάλην σωρείαν. Καὶ ἂν ἀποπνιγῇ ὁ μὴ μοχθήσας καὶ δαπανήσας, μικρὸν κακόν, διότι ἂν μὲν φυτοζωήσῃ, πάλιν καλά, ἂν δὲ ἀφανισθῇ, δὲν ἔχασε τίποτε. Εἰς τοιοῦτον δίλημα ὅμως δὲν θέλει νὰ ἔλθῃ οὐδεὶς ἀληθῶς ἐργαζόμενος· τοὐναντίον θέλει νὰ ἀμειφθῇ καὶ δὲν ἔχει, νομίζω, ἄδικον. Ἂν ὅμως τὸ στάδιον ἦτο ἐλεύθερον, ἕκαστος θὰ κατέβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν νὰ ἐπικρατήσῃ διὰ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου του.

Ὁ λόγος ὅτι ἕκαστος θὰ ἔγραφε κατ' ἀρέσκειαν, ἄνευ ὁρίων διαγεγραμμένων διὰ τῶν ὑπουργικῶν προκηρύξεων, δὲν εἶνε σοβαρός, διότι βιβλίον ἐξερχόμενον τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ ἐπισήμου προγράμματος ἀπεκλείετο διὰ νόμου, ὅπως διὰ νόμου θὰ ὡρίζετο καὶ ἡ τιμὴ παντὸς διδακτικοῦ βιβλίου κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον.

Ἀναγνωρίζω πληρέστατα, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη δὲν εἶνε ἡ ἀσφαλεστάτη πρὸς ἀπόκτησιν καλῶν διδακτικῶν βιβλίων, εἶναι ὅμως, μὰ τὴν ἀλήθειαν ὀλιγώτερον κακὴ ἐκείνης, ἣν ἀκολουθοῦμεν καὶ ὀλιγώτερον ἄδικος καὶ ὀλιγώτερον — ἂς ἐπιτραπῇ ἡ λέξις—*κοροϊδευτική*! Διαγωνισμὸς διδακτικῶν βιβλίων! Ἐπιστημονικὸς ἔλεγχος τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων!! Ἀποσπάσματα κρίσεων ἐπὶ τῶν ἐξωφύλλων δίκην ῥητῶν τῆς γραφῆς!! Καὶ ὕστερα; Ἀσυναρτησίαι, ἐξάρσεις ῥητορικαὶ ἄκαιροι καὶ ἀνακρίβειαι καὶ ἀμεθοδίαι, μαστίζουσαι ἀνηλεῶς διδασκάλους καὶ μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ἐνθυλακώσεις δεκάδων καὶ εἰκοσάδων καὶ τριακοντάδων χιλιάδων δραχμῶν!

Εὐχαριστούμεθα εἰς τὰ κέρδη τῶν συγγραφέων, διότι εἶνε πικρὰ ἡ ἀλήθεια, ὅτι ἡ μοῖρα τῶν πνευματικῶς ἐργαζομένων ἐν Ἑλλάδι εἶνε δυσμενής, διότι οὐδεμία ἄλλη ἐργασία περιφρονεῖται τόσον, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ κ. Μπουκουβάλας. Ναί, νὰ κερδίζωσι καὶ νὰ πλουτίζωσιν ἀκόμη, ἀλλ' οἱ ἐργαζόμενοι καὶ παράγοντες ἐργασίαν ἐθνωφελῆ, ὄχι ὅμως καὶ οἱ ἔχοντες μὲ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰ γράμματα ἐμπορικὰς μόνον σχέσεις, οἱ συρράπτοντες ὅ,τι καὶ ὅπως τύχῃ καὶ ἀδικοῦντες τὰν νεολαίαν. Ἀμφιβάλλομεν ἂν ὁ κ. Ἄγγελος Βλάχος ἐκέρδισεν ἐκ τόσων φιλολογικῶν του ἔργων, ὅσα ἠμπορεῖ νὰ κερδίσῃ ὁ συντάκτης ἑνὸς ἀλφαβηταρίου, ὅταν πνεύσῃ οὔριος ἄνεμος, ὅπως οὐχὶ ἅπαξ συνέβη.

Ἰδοὺ οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ τὸ μονοπώλιον οὐδόλως θὰ ὠφελήσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν καλῶν βιβλίων. Καὶ τῶν χρηστοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις ἀδυνατεῖ νὰ προλαμβάνῃ τὰς καταχρήσεις. Εἶνε δυνατὸν οἱ Ὑπουργοὶ νὰ ἐξελέγχωσι γραμματικὰς καὶ γεωγραφίας; Θὰ καταφύγωσιν εἰς ἐπιτροπάς. Τί διδόμενον ἔχομεν μέχρι τοῦδε νὰ μᾶς ἐγγυᾶται περὶ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ δικαίας κρίσεως;

Ἂν πρόκειται νὰ νομοθετηθῇ τὸ μονοπώλιον, τοὐλάχιστον ἂς ἐξασφαλισθῇ δικαία κρίσις ἐπὶ τῶν βιβλίων ὡς ἀντίρροπον τῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα συνεπιφέρει.

Ἰδοὺ ἡ γνώμη μου. Ὡρισμένη Ἐπιτροπὴ νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ὑπαβολλομένων δύο ἢ τρία ἐξ ἑκάστου εἴδους. Ταῦτα νὰ τυπώνῃ τὸ δημόσιον καὶ νὰ πωλῇ δι' ἔν ἔτος. Οἱ διδάσκαλοι νὰ κρατῶσι καθημερινὰς σημειώσεις περὶ τῆς ἀξίας τῶν βιβλίων, ἔχοντες ὡς βαρόμετρον τὴν ἐν αὐτοῖς πρόοδον τῶν μαθητῶν· εἰς ποῖα σημεῖα κινεῖται τὸ ἐνδιαφέρον των, εἰς ποῖα καναπίπτει, ποῦ δυσκολεύονται, ποῦ εὐκολύνονται κτλ. Ἐννοεῖται, τοῦτο δὲν εἶνε ἔργον ὅλων τῶν διδασκάλων, ἀλλ' οἱ ἐπιθεωρηταὶ δύνανται νὰ ὑποβοηθῶσι τοὺς ὑπολειπομένους ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐπιθεωροῦντες τὰ σχολεῖα νὰ ἐφιστῶσιν ἐπὶ τούτου τὴν προσοχήν των. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔτους νὰ συνέρχωνται οἱ διδάσκαλοι καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ νὰ ὑποβάλλωσι τὸ γενικὸν πόρισμα τῶν παρατηρήσεών των ἐφ' ἑκάστου βιβλίου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὅπερ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πλειοτέρων εὐμενῶν κρίσεων νὰ ἐγκρίνῃ ἓν ἢ δύο ἐξ ἑκάστου εἴδους, νὰ ἀμείβῃ δὲ τότε τὸν συγγραφέα. Τοιαύτη κρίσις προκύπτουσα ἐκ τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τῶν πραγμάτων εἶνε πάσης ἄλλης ἀσφαλεστέρα καὶ ἀμεροληπτοτέρα.

ΧΑΡΑΔΑΜΠΟΣ ΚΥΡΙΑΚΑΤΟΣ
δημοδιδάσκαλος

Αἱ θλίψεις τοῦ παιδὸς δὲν φθάνουσι πέρα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, αἱ τοῦ νεανίου δὲν μεταβιβάζονται εἰς τὴν ἀνδρικήν, οὐδεμία δὲ θλῖψις φθάνει πέραν τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ βίου.

ΕΒΑΛΕΣ ΦΩΤΙΑ—ΔΥΣΚΟΛΑ ΤΗΝ ΣΒΥΝΕΙΣ [1]

[Διήγημα τοῦ Τολστόη κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ῥωσσικοῦ].

— Θὰ τὸν τσακώσω, συλλογίζεται, δὲν θὰ μοῦ φύγῃ τώρα!»

Ὁ χωλὸς ἤκουσε, φαίνεται, τὰ βήματα, ἐστράφη καὶ εἶδε καὶ μὲ ὅσην εἶχε ταχύτητα ἐπήδα χωλαίνων ὡς λαγός, κατὰ μῆκος τῆς ἀποθήκης.

— Δὲ μοῦ φεύγεις! ἐκραύγασεν ὁ Ἰβὰν καὶ ἔτρεχε κατόπιν του.

Μόλις ὁ Ἰβὰν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα νὰ τὸν συλλάβῃ ἐκ τοῦ περιλαιμίου, ὁ Γαβρίλης ἐξέφυγε τῶν χειρῶν του συστραφείς, ὁ δὲ Ἰβὰν τὸν ἥρπασε ἀπὸ τὰ κράσπεδα τοῦ ἐπενδύτου. Τα κράσπεδα ἐσχίσθησαν καὶ ὁ Ἰβὰν ἔπεσε. Ἀνεσηκώθη ὁ Ἰβάν.

— Βοήθεια! Πιάστε τον! φωνάζει καὶ τρέχει πάλιν εἰς καταδίωξίν του.

Ἐωσότου νὰ σηκωθῇ, ὁ Γαβρίλης εἶχεν ἤδη φθάσῃ εἰς τὴν αὐλήν του, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸν ἔφθασεν ὁ Ἰβάν. Μόλις ὅμως ἠθέλησε νὰ τὸν ἁρπάσῃ, ἠσθάνθη κτύπημα εἰς τὴν κεφαλήν, ἐζαλίσθη καὶ κατέπεσε. Ἦτο ὁ Γαβρίλης, ὁ ὁποῖος εἶχε σηκώσῃ ἐκ τῆς αὐλῆς του δρύϊνον ῥόπαλον καὶ ὅταν ὁ Ἰβὰν τὸν ἐπλησίασε ἐκτύπησεν αὐτὸν κατακέφαλα μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν.

Ὁ Ἰβὰν ἠσθάνθη σκοτοδίνην, ἠσθάνθη σπινθηροβολοῦντας τοὺς ὀφθαλμούς του, κατόπιν σκότος καὶ ἐκλονίσθη. Ὅταν συνῆλθεν εἰς τὰς αἰσθήσεις του, ὁ Γαβρίλης εἶχε φύγῃ. Ἦτο φωτεινὰ ὡς ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς αὐλῆς του, ὡς ἀτμομηχανὴ ἐν πορείᾳ, ἐμυκᾶτο καὶ ἔτριζε κάτι. Ὁ Ἰβὰν ἐστράφη καὶ εἶδεν ὅτι ἡ ὄπισθεν ἀποθήκη ἐπυρπολεῖτο ἐξ ὁλοκλήρου, ἤρχιζε δὲ πυρπολουμένη καὶ ἡ πλαγία· καὶ τὸ πῦρ καὶ ὁ καπνὸς καὶ τὰ κάρφη τοῦ ἀχύρου μετὰ τοῦ καπνοῦ ὠθοῦντο πρὸς τὴν καλύβην.

— Βρὲ γιὰ τὸ Θεό! τί εἶνε τοῦτο; ἀνεφώνησεν ὁ Ἰβάν· ἐσήκωσε τὰς χεῖράς του καὶ ἐκτύπησε τοὺς κροτάφους του. Καὶ ἠμποροῦσα νὰ τὴν σβύσω τὴν φωτιὰ στὴν ἀρχήν της. Βρὲ γιὰ τὸ Θεό! ἐπανέλαβεν. Ἤθελε νὰ ῥήξῃ κραυγήν, ἀλλ' ἐκόπη ἡ ἀναπνοή του, δὲν εἶχε φωνήν. Ἤθελε νὰ τρέξῃ, ἀλλὰ οἱ πόδες του δὲν κινοῦνται καὶ περιπλέκονται. Ἤρχισε νὰ βαδίζῃ σιγά, ἀλλὰ κλονίζεται, κόπτεται ἡ ἀναπνοή του. Ἐστάθη, ἀνέπνευσε πάλιν καὶ ἐπροχώρησε. Ἐωσότου περιέλθῃ τὴν ἀποθήκην καὶ φθάσῃ μέχρι τῆς πυρκαϊᾶς, ἡ πλαγία ἀποθήκη ἐφλέγετο, ἤρχισε δὲ πλέον καιομένη καὶ ἡ καλύβη καὶ ἡ αὐλόθυρα, αἱ φλόγες ἐξώρμων ἐκ τῆς καλύβης καὶ καθίστων ἀδύνατον τὴν εἰς τὴν αὐλὴν ἔξοδον.

Ἔφθασεν ἐπὶ τόπου κόσμος πολύς, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κάμουν. Οἱ γείτονες ἐξεκένουν τὰς καλύβας των καὶ ἐξεδίωκον τὰ κτήνη ἐκ τῶν αὐλῶν των. Μετὰ τὴν αὐλὴν τοῦ Ἰβὰν ἤρχισε πυρπολουμένη ἡ αὐλὴ τοῦ Γαβρίλη. Ἔπνεε ἄνεμος σφοδρός, ἡ πυρκαϊὰ διεσκέλισε τὴν ὁδὸν καὶ τὸ ἥμισυ χωρίον ἀπετεφρώθη.

Ἀπὸ τὴν καλύβην τοῦ Ἰβὰν μόλις κατωρθώθη νὰ ἐξαχθῇ ὁ γέρων καὶ οἱ συγγενεῖς του ἐσώθησαν ὅπως ἦσαν, ὅλα τὰ ἄλλα ἔμειναν, ἐκτὸς τῶν ἵππων, οἱ ὁποῖοι διενυκτέρευον ἔξω· ἐκάησαν ὅλα τὰ κτήνη, αἱ ὄρνιθες ἐπάνω εἰς τὰ ξύλα ποῦ ἐκοίταζον, κάρρα, ἄροτρα, αἱ σβάρναι, τὰ κιβώτια τῶν γυναικῶν, ὁ σῖτος ἐντὸς κοφίνων, ὅλα ἐκάησαν, ὅλα.

Εἰς τοῦ Γαβρίλη κατόρθωσαν νὰ ἐξαγάγουν τὰ κτήνη καὶ μέρος ἐκ τῶν πραγμάτων του.

Πολὺ διήρκεσε ἡ πυρκαϊά, ὅλην τὴν νύκτα. Ὁ Ἰβὰν ἵστατο πλησίον τῆς αὐλῆς του, ἔβλεπε τὴν καταστροφὴν καὶ ἐξακολούθει πάντοτε νὰ λέγῃ: «Βρὲ γιὰ τὸ Θεό, τί εἶνε τοῦτο; Κ' ἐνῷ ἠμποροῦσα νὰ τὸ προλάβω». Ἀλλ' ὅταν κατέπεσεν ἡ στέγη τῆς καλύβης, εἰσεχώρησεν ἐντὸς αὐτῆς τῆς πυρᾶς, ἥρπασε καιομένην δοκὸν καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποσύρῃ. Αἱ γυναῖκες τὸν εἶδον καὶ ἤρχισαν νὰ τὸν καλοῦν νὰ ἀποσυρθῇ, ἀλλ' αὐτὸς ἐξήγαγε τὴν δοκὸν καὶ εἰσεχώρησε ν' ἀποσύρῃ καὶ ἄλλην, ἀλλ' ἐκλονίσθη καὶ ἔπεσεν ἐντὸς τῆς πυρᾶς. Τότε ὁ υἱός του ἔδραμε καὶ τὸν ἀπέσυρεν ἐκεῖθεν. Ἔκαυσε ὁ Ἰβὰν τὸ γένειον καὶ τὴν κόμην του, ἔκαυσε τὰ ἐνδύματά του καὶ ἔπαθεν ἐγκαύματα εἰς τὰς χεῖρας, τίποτε ὅμως δὲν ἠσθάνετο.

— Ἀπὸ τὸν καϋμό του τὰ ἔχασεν· ἔλεγεν ὁ κόσμος.

Ἡ πυρκαϊὰ εἶχε κατασταλῆ πλέον, ἀλλ' ὁ Ἰβὰν ἐξηκολούθει νὰ στέκεται καὶ νὰ λέγῃ· «Βρὲ γιὰ τὸ Θεό, τί εἶνε τοῦτο;».

Τὴν ἐπαύριον ὁ πάρεδρος ἔστειλε πρὸς τὸν Ἰβὰν τὸν υἱόν του.

— Μπάρμπα Ἰβάν, ὁ πατέρα σου πεθαίνει καὶ θέλει νὰ σὲ ἰδῇ.

Εἶχε λησμονήσῃ καὶ τὸν πατέρα του ὁ Ἰβὰν καὶ δὲν ἐνόει τί τοῦ ἔλεγαν.

— Ποιὸς πατέρας; ποιὸς μὲ προσκαλεῖ;

— Εἶπε νὰ σὲ καλέσωμε νὰ πᾶς στὸ σπίτι μας ποῦ πεθαίνει, καὶ θέλει νὰ σὲ ἰδῇ. Πᾶμε, μπάρμπα Ἰβάν, εἶπεν ὁ υἱὸς τοῦ παρέδρου καὶ τὸν ἔσυρεν ἐκ τῆς χειρός. Ὁ Ἰβὰν τὸν ἠκολούθησε.

Ὅταν ἐξήγαγον τὸν γέροντα ἐκ τῆς καλύβης ἔπεσεν ἐπ' αὐτοῦ καιόμενον ἄχυρον καὶ τὸν ἔκαυσε. Μετέφεραν αὐτὸν εἰς τοῦ παρέδρου τοῦ ἀπωτέρου συνοικισμοῦ, ὅστις δὲν ἔπαθεν ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν.

Ὅταν ὁ Ἰβὰν ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα του δὲν εὗρε παρὰ μόνον τὴν γραῖαν σύζυγον τοῦ παρέδρου καὶ παιδία τινά. Ὅλοι εἶχον μεταβῇ εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς. Ὁ γέρων ἔκειτο ἐπὶ θρανίου, κρατῶν κηρίον καὶ ἔχων τὸ βλέμμα ἐστραμμένον πρὸς τὴν θύραν. Ὅταν ἐμβῆκεν ὁ υἱός του, ὁ γέρων ἐκινήθη. Ἡ γραῖα ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι ἦλθεν ὁ υἱός του.

— Ἄς ἔλθῃ κοντά, εἶπε ὁ γέρων.

Ὁ Ἰβὰν ἐπλησίασε καὶ ὁ γέρων τοῦ εἶπε:

— Βάνια, δὲν σοῦ τὸ ἔλεγα; Ποιὸς ἔκαψε τὸ χωριό;

— Ἐκεῖνος, πατέρα, εἶπεν ὁ Ἰβάν,—ἐκεῖνος ἐπρόφθασα καὶ τὸν εἶδα ποῦ ἐκόλλησε τὴ φωτιὰ σ' τὴ στέγη. Ἠμποροῦσα νὰ ἁρπάξω τὸ ἄχυρο ποῦ ἐκαίετο καὶ νὰ τὸ πατήσω καὶ δὲν θὰ ἐγίνετο τίποτε.

— Ἄκουσε, Ἰβάν, εἶπεν ὁ γέρων, ἦλθε ἡ τελευταία μου ὥρα καὶ σὺ μία φορὰ θὰ ἀποθάνῃς. Εἰπέ μου, ποῖος πταίει;

Ὁ Ἰβὰν προσήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ πατρός του καὶ ἐσιώπα· τίποτε δὲν ἠμποροῦσε νὰ εἰπῇ.

— Μίλησε ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν: ποῖος πταίει. Τί σοῦ ἔλεγα ἐγώ;

Τώρα μόνον συνῆλθε ὁ Ἰβὰν καὶ τὰ ἐνόησεν ὅλα· ἀνερρόφησε μὲ τὴν μύτην καὶ εἶπε·

— Ἐγώ, πατέρα, ἐγὼ πταίω, — καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα ἐμπρὸς εἰς τὸν πατέρα του, ἔκλαυσε καὶ εἶπε: Συγχώρεσέ μου, πατέρα, ἥμαρτον ἐνώπιόν σου καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ γέρων ἐκίνησε τὰς χεῖράς του, καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἔλαβε τὸ κηρίον, ἔφερε δὲ τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη.

— Δόξα Σοι ὁ Θεός! Δόξα Σοι ὁ Θεός! εἶπε καὶ προσέβλεψε τὸν υἱόν του.

— Βάνια! αἴ Βάνια!

— Τί θέλεις, πατέρα;

— Καὶ τώρα τί πρέπει νὰ γίνῃ;

Ὁ Ἰβὰν ὁλονὲν ἔκλαιε.

— Δὲν ἠξεύρω, πατέρα, εἶπε. Πῶς θὰ ζήσω τώρα;

Ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς του ὁ γέρων, ἐμάζευσε τὰ χείλη ὡς νὰ κατέβαλε προσπάθειαν, ἔπειτα δὲ ἤνοιξε πάλιν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπε:

— Θὰ ζήσετε. Ὅταν πηγαίνετε μὲ τοῦ Θεοῦ τὸν δρόμον θὰ ζήσετε. Ἐσιώπησε πρὸς στιγμὴν ὁ γέρων, ἐχαμογέλασε καὶ εἶπε:

— Κύτταξε λοιπὸν καλά, Βάνια, νὰ μὴν εἰπῇς ποῖος ἔβαλε τὴ φωτιά. Ὅταν κρύψῃς τὴν ξένην ἁμαρτίαν—ὁ Θεὸς σοῦ συγχωρεῖ δύο ἰδικάς σου.

Καὶ λαβὼν ὁ γέρων τὸ κηρίον μὲ τὰς δύο του χεῖρας, τὰς ἐσταύρωσε ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀνεστέναξε, ἐτανύσθη καὶ ἐξέπνευσε.

Ὁ Ἰβὰν δὲν κατήγγειλε τὸν Γαβρίλην καὶ οὕτω κανεὶς δὲν ἔμαθε τὸν δράστην τῆς πυρκαϊᾶς.

Καὶ ἐμαλάχθη ἡ καρδία τοῦ Ἰβὰν καὶ ἠπόρει ὁ Γαβρίλης, διότι ὁ Ἰβὰν ἀπεσιώπησε τὴν πρᾶξιν. Κατ' ἀρχὰς τὸν ἐφοβεῖτο ὁ Γαβρίλης, ἀκολούθως ὅμως ἐσυνήθισε. Ἔπαυσεν ἡ διχόνοια μεταξὺ τῶν δύο χωρικῶν, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν. Ἐφ' ὅσον ἀνήγειρον τὰς καλύβας των, ἀμφότεραι αἱ οἰκογένειαι ἔζων εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν αὐλήν, ὅταν δὲ ἀνοικοδομήθη τὸ χωρίον καὶ αἱ αὐλαὶ ἔγειναν εὐρύτεραι, ὁ Ἰβὰν καὶ ὁ Γαβρίλης ἀπέμειναν πάλιν γείτονες εἰς μίαν φωλεάν.

Καὶ ἔζων ὁ Ἰβὰν μετὰ τοῦ Γαβρίλη ὡς καλοὶ γείτονες. Καὶ ἐνθυμεῖται ὁ Ἰβὰν τὰς συμβουλὰς τοῦ γέροντος καὶ τὴν θείαν ἐντολήν, ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξίν της πρέπει νὰ σβύνεται ἡ πυρκαϊά.

Καὶ ἂν βλάψῃ κανεὶς αὐτὸν τώρα, δὲν θέλει πλέον νὰ τὸν ἐκδικηθῇ, ἀλλὰ προσπαθεῖ, πῶς νὰ διορθώσῃ τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἂν τοῦ εἴπῃ κανεὶς κακὸν λόγον, δὲν ἀπαντᾶ μὲ ἄσχημον τρόπον, ἀλλὰ τὸν διδάσκει νὰ μὴ λέγῃ κακὰ λόγια, ἐδίδασκε δὲ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα του νὰ πράττωσιν ὅπως αὐτός.

Καὶ ἔγεινεν ἀρεστὸς εἰς τὸ χωρίον ὁ Ἰβὰν Στσερπακὼφ καὶ ἔζησε καλήτερα ἀπὸ πρίν.

ΓΝΩΜΑΙ

ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ὁ πλοῦτος πάσης χώρας ῥέει εἰς τὰς φλέβας τῶν κατοίκων της.
Ῥῶσσικον

Τὴν ὑπερηφάνειαν, ἥτις εἶνε ἀρχὴ πάσης κακίας, εὑρίσκεις ἀνάμικτον μετὰ διαφόρων νόσων τῆς ψυχῆς.
Σατωβριὰν

Ἡ καρδία τοῦ φιλανθρώπου περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ πᾶσαν ἀρετήν, εἶνε πηγὴ ἀκένωτος τῶν ὑψίστων καὶ εὐγενεστάτων αἰσθημάτων, ἀληθὲς θυσιαστήριον, ἔνθα καθ' ἑκάστην ἀναπέμπεται ὕμνος δοξολογίας πρὸς τὸν Θεόν.
Π. Τράντα.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ «Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος».

Ἐκπλήττει τὸν κόσμον ἡ περιγραφὴ τοῦ γερμανικοῦ ἀτμοπλοίου «Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου τοῦ Β'», τοῦ ὁποίου συμπληροῦται ἡ ναυπήγησις. Εἰδικῶς προορίζεται τὸ κολοσσιαῖον σκάφος εἰς τὴν μεταφορὰν ἐπιβατῶν μεταξὺ Γερμανίας, Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς. Πλὴν τῶν μεγαλοπρεπῶν του αἰθουσῶν καὶ τῶν πρωτοφανοῦς πολυτελείας καὶ ἀνέσεως κοιτωνίσκων του, ἔχει εἰς τὴν πρῷραν καὶ εἰς τὴν πρύμνην του δύο βιενναίου

[1] Συνέχεια ἴδε σελ. 60.

τύπου καφενεῖα, τὸ τῆς πρύμνης μάλιστα ἔχει καὶ αὐλήν, ὅπου ὑπάρχουσι διάφορα ὄργανα γυμναστικῆς καὶ ἄλλων παιγνίων. Ἔχει εἰδικὴν αἴθουσαν διὰ τὰ παιδία. Ὁ μεγαλέμπορος καὶ ὁ ἐπιχειρηματίας ἢ ὁ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων ἂν θέλῃ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν του ἢ νὰ ἐκθέσῃ τὰς σκέψεις του εὑρίσκει ἐκεῖ στενογράφους καὶ γραμματεῖς. Δύο ἀπέραντα διαμερίσματα περιέχουσιν ἑστιατόριον, αἴθουσαν, κοιτῶνα, αἴθουσαν λουτρῶν. Ὀκτὼ χωρίσματα προωρισμένα δι' ὑψηλὰ πρόσωπα ἔχουσι διαλεκτήριον, κοιτῶνα καὶ αἴθουσαν λουτρῶν. Ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις 290 κοιτωνίσκοι πρώτης θέσεως καὶ 107 δευτέρας. Αἱ διαστάσεις τοῦ πλοίου εἶνε τεράστιοι καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὴν πολυτέλειαν. Ἔχει μῆκος 707 ποδῶν, πλάτος 72, βάθος 52,6, χωρητικότητα 20,000 τόννων, ἑπτὰ ἐν ὅλῳ γεφύρας, καὶ ταχύτητα 23 μιλλίων καὶ τέσσαρας καπνοδόχας. Ὁ «Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος» ἔχει τέσσαρας μηχανὰς δυνάμεως 40.000 ἵππων. Ἐν ὅλῳ δύναται νὰ περιλάβῃ 800 ἐπιβάτας πρώτης θέσεως, 400 δευτέρας καὶ 1,100 τρίτης. Εὐχάριστον πολὺ βέβαια εἶνε νὰ ταξειδεύῃ τις ἐν μέσῳ τόσης μεγαλοπρεπείας, ἀλλὰ καὶ οἱ ναῦλοι εἶνε ἀνάλογοι. Δύνασθε νὰ κρίνητε ἐκ τῆς τιμῆς ἑνὸς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων χωρισμάτων τῆς πρώτης θέσεως, ἥτις ὡρίσθη διὰ τὴν γραμμὴν Βρέμης—Σούθαμπτων — Νέας Ὑόρκης εἰς τὸ μηδαμινὸν ποσὸν 10,000 φράγκων.

Ὁ γηραιότερος ἄνθρωπος.

Ἓν τηλεγράφημα ἐκ Πετρουπόλεως ἀγγέλλει εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐφημερίδα «Δαίλη Ἔξπρες» γεγονὸς πολὺ περίεργον πιστοποιούμενον ὑπὸ πολλῶν ῥωσικῶν ἐφημερίδων. Ὑπάρχει ἐντὸς γηροκομείου τῆς Τόμσκης ἐν Σιβηρίᾳ γέρων περίπου διακοσίων ἐτῶν. Ἡ ἀπίστευτος αὐτὴ ἡλικία ἀποδεικνύεται ἐκ διαφόρων πιστοποιητικῶν, ἰδίως δὲ ἐκ διαβατηρίου, τὸ ὁποῖον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1773, ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ φέρων αὐτὸ Ῥῶσος χωρικὸς σημειοῦται ἔχων ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Ὁ ἐκτάκτως μακρόβιος οὗτος ἄνθρωπος ἐχήρευσεν ἀπὸ τοῦ 1780. Ὁ υἱός του ἀπέθανε τῷ 1824 ἐν ἡλικίᾳ 80 ἐτῶν. Ἂν καὶ δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐγερθῇ τῆς κλίνης πλέον ἤδη ἀπὸ ἐτῶν ὁ Ῥῶσος Μαθουσάλας, διατηρεῖ ὅμως πλήρεις τὰς διανοητικάς του δυνάμεις.

Αἱ ἀπαρχαὶ ἑνὸς δισεκατομμυριούχου.

Ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πρᾶξις τοῦ Ἀμερικανοῦ Ῥόκφελλερ, ὅστις πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐδώρησε 35 ὁλόκληρα ἑκατομμύρια εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σικάγου, ἦτο ὅτι ἐσχημάτισε καὶ ἐπώλησε κατόπιν μὲ ἀρκετὰ καλὸν κέρδος ἓν κοπάδι κούρκων. Ἦτο μόλις ὀκτὼ ἐτῶν τότε. Τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κεφάλαιον τὸ ἐχρησιμοποίησεν εἰς ἄλλας ἐμπορικὰς ἐργασίας καὶ εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν εἶχε σχηματίσει ἀρκετὰ καλὴν περιουσίαν. Τίποτε δὲν τὸν ἀνεχαίτιζεν, οὐδεμία δυσκολία τῷ ἐφάνη ποτὲ ἀνυπέρβλητος εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του. Σήμερον ἔχει πρόσοδον ἐτησίαν 129 ἑκατομμυρίων. Διέμεινε δὲ ὁποῖος ἦτο πάντοτε, ἁπλοῦς, μετριόφρων, ταπεινὸς μάλιστα. Ἀνήκει εἰς μίαν αἵρεσιν προτεσταντικήν, ἥτις εἶνε ἡ τῶν βαπτιστῶν, τῶν ὁποίων τὰ θρησκευτικὰ αἰσθήματα εἶνε αὐστηρὰ καὶ ἔνθερμα. Ὁ κ. Ῥόκφελλερ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τύχην τῶν ἐνδεῶν καὶ πολλάκις συλλέγει ἐράνους ὑπὲρ αὐτῶν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Κρατῶν δίσκον διέρχεται ἐν μέσῳ τῶν πιστῶν καὶ μὲ συνείδησιν ἀνθρώπου ἐκπληρώσαντος τὸ καθῆκόν του, φέρει εἰς τὸ ταμεῖον τῶν πτωχῶν 50—60 φράγκα ἐκ τοῦ ὀβολοῦ τῆς χήρας καὶ τῶν ἐκκλησιαζομένων.

Ἡ Σιβηρία.

Τὸ κλῖμα τῆς Σιβηρίας ὑφίσταται, κατὰ τοὺς Ῥώσσους μετεωρολόγους μεγάλην μεταβολήν. Σημεῖά τινα προαγγέλλουσι κατὰ τὴν γνώμην των τὴν ἀρχὴν νέας εἰς τὴν χώραν ταύτην περιόδου τῶν πάγων ὁμοίας πρὸς ἐκείνην, ἥτις προηγήθη τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς. Ἐφέτος ἡ χιὼν ἤρχισε νὰ πίπτῃ ἐν Σιβηρίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουλίου. Ὅταν συνεκεμίζετο τὸ χόρτον, οἱ ποταμοὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ πάγου. Ἡ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἁλιεία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ ἐφέτος, διότι καὶ λίμναι καὶ ποταμοὶ ἦσαν παγωμένοι πρὸ πολλοῦ. Κατὰ τὸν Νοέμβριον ὑπῆρχε ψῦχος 50 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν. Παχύτατα στρώματα πάγου ἐκάλυπτον τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν ἦτο πεπηγμένον μέχρι τοῦ πυθμένος. Ἡ μεγάλη αὕτη κατάπτωσις τῆς θερμοκρασίας ἀποδίδεται κατά τινας εἰς τὰ ὄρη τῶν πάγων, τὰ ὁποῖα ἡ θάλασσα προσώθησεν ἀπὸ τῶν πολικῶν χωρῶν. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις ἐφέτος καὶ φοβερωτάτη ἐπιδρομὴ λευκῶν ἄρκτων, ἕνεκα τῆς ὁποίας οἱ Σαμογέτται φεύγουν ἀπὸ τῶν βορείων πρὸς τὰ νομιώτερα μέρη τῆς χώρας.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐξαφάνισις μυρμήκων.

Οἱ μύρμηκες ἐξαφανίζονται ἐκ τοῦ μαγειρείου καὶ ἐκ τῶν ἐρμαρίων, ὅταν ἐπιπάσσωμεν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦσι συνήθως τὰ ἔντομα ταῦτα, μὲ ἄνθη θείου. Τὰ ἄνθη θείου εἶνε ἄοσμα, οὐχὶ δηλητηριώδη καὶ ἀδιάλυτα εἰς ὅλα τὰ ὑγρά, ἅτινα φυλάττονται συνήθως εἰς τὸ μαγειρεῖον· ἑπομένως οὐδέποτε δύναται νὰ συμβῇ δυστύχημα διὰ τῆς χρήσεως αὐτῶν.